

Kefilin Asıl Borçluya Rücuu^(*)

The Recourse of the Surety to the Principal Debtor

Ecem KİRKİT

Doktor Öğretim Üyesi

İzmir Demokrasi Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Anabilim Dalı

Anahtar Kelimeler

*Kefalet Sözleşmesi,
Kefil,
Asıl Borçlu,
Rücu,
Halefiyet.*

Öz

Teminat sözleşmelerinden kefalet sözleşmesi, kişinin başkasının borcuna şahsi teminat verdiği sözleşmedir. Kefilin kendisi, başkasının borcu için yükümlülük altına girmektedir. Sözleşme ilişkisinin başında umulan, asıl borçlunun borcunu ödemesi ve kefaletin yalnızca verilmiş bir güvence olarak kalmasıdır. Ancak çoğu zaman kefil kendisine ait olmayan asıl borçlunun borcunu ödemek durumunda kalmaktadır. Kefilin asıl borçluya rücuu, kefilin alacaklıyı tatmin etmesinden doğan ekonomik yükün asıl borçludan talep edilmesidir. Kanun koyucu, kefilin asıl borçlu ile olan ilişkisinde korumak istemiş ve TBK m. 596 hükmü ile halefiyete dayanan rücu hakkını öngörmüştür. Bu hüküm öngörülmeseydi yalnızca tarafların iç ilişkisine dayanan rücu hakkı söz konusu olacak ve bu durum ispat zorlukları ile kefilin rücu hakkını elde etmesini zorlaştıracaktı. Çalışmamızda, kefilin asıl borçluya rücuu, iç ilişkiye dayanan rücu hakkı ve halefiyete dayanan rücu hakkı olmak üzere iki hak olarak kaynakları, kapsamı ve sona ermesi yönünden ele alınmıştır.

Keywords

*Suretyship Contract,
Surety,
Principal Debtor,
Recourse,
Subrogation.*

Abstract

A suretyship contract is a contract in which a person gives a personal guarantee for the debt of another. At the beginning of the contractual relationship, the main hope is that the debtor will pay his debt, and the surety will remain only as a given guarantee. However, most of the time, the surety has to pay the debt of the principal debtor that does not belong to him. The surety's recourse to the principal debtor is to demand the economic burden arising from the surety's satisfaction of the creditor from the principal debtor. The legislator has foreseen the right of recourse based on subrogation with the provision of TCO Art 596, to protecting the surety in this relationship. Otherwise, there would be a right of recourse based only on the internal relations of the parties, and this would make it difficult for the surety to obtain the right of recourse with the difficulties of proof. In our study, the recourse of the surety to the principal debtor is discussed in the two rights, namely the right of recourse based on internal relations and the right of recourse based on subrogation, in terms of their sources, scope, and termination.

^(*) Araştırma Makalesi.
Hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 13.05.2023, Kabul Tarihi: 24.10.2023.

GİRİŞ

818 sayılı Borçlar Kanunu¹ (eBK) döneminde doktrinin “kefalet; bir sözleşmedir ki, onunla bir kimse borçlunun borcunu ödememesi halinde bu borçtan şahsen sorumlu olmayı alacaklıya karşı taahhüt eder” tanımıyla ifade edilmekte² olan kefalet sözleşmesi; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu³ (TBK) m. 581’de doktrinin eBK dönemindeki tanımına uygun olarak düzenlenmiştir. Bu sebeple Türk Borçlar Kanunu döneminde kanunun tanımı yeterli olduğundan ayrıca kefalet sözleşmesi tanımı yapmaya gerek bulunmamaktadır⁴. Asıl borçlu kefalet sözleşmesinin tarafı değildir. Kefalet sözleşmesi asıl borçlunun rızası aranmaksızın kurulabilir⁵. Kefil, asıl borçlunun borcuna şahsen teminat vermektedir ancak kefilin asıl borçluyu ifaya zorlamak veya asıl borcun ifasını temin etmek gibi yükümlülükleri yoktur⁶. Kefalet sözleşmesi kefil ile alacaklı arasında kurulan bir sözleşmedir. Asıl borçlu kefalet sözleşmesinin tarafı değildir. Buna rağmen asıl borçlu ile kefil arasındaki ilişki kanunda kefil ile borçlu arasındaki ilişki başlığı ile kefalet sözleşmesi hükümleri çerçevesinde düzenlenmiştir. Zira kefilin, yapmış olduğu ödemeyi asıl borçludan rücu hakkı doğmaktadır. Yalnızca rücu hakkının doğduğunu söylemek eksik bir ifade olur. Kefil ile asıl alacaklı arasında bir hukuki ilişki doğmakta ve bu ilişki çerçevesinde de hak ve borçlar söz konusu olmaktadır⁷. Çalışmamız kefilin asıl borçluya rücu ile sınırlı olduğundan bu hak ve yükümlülüklerle iştaret etmekle yetiniyoruz.

Rücu, hukuk sözlüklerinde “dönme, geriye dönme, cayma, sözünden geri dönme” olarak yer bulmaktadır⁸. Rücu kavramı, “kendisine veya başkasına ait bir borcu ifa ederek alacaklıyı tatmin eden kimsenin, alacaklıya yaptığı edanın tamamını veya bir kısmını bir başka kişiden talep etmesi” olarak tanımlanmaktadır⁹.

Rücu talebi, rücu eden ile edilen arasındaki ilişkiye dayanan ve ifa edilen borçtan bağımsız bir taleptir¹⁰. Rücu eden ile edilen arasındaki farklı bir ilişkiden doğan bu hak, alacaklıdan borçluya geçen bir hak değil, alacak hakkından bağımsız olarak ifa edilmeye doğan yeni bir alacak hakkıdır¹¹.

Hukukumuzda pek çok farklı düzenlemesi bulunan rücu, kefalet bağlamında, birlikte kefalette kefilin rücu hakkını düzenleyen TBK m. 587 ve kefilin rücu hakkı başlıklı TBK m. 596 hükümleri ile düzenlenmiştir. Bu hükümler ile düzenlenen iki hâl dışında tarafların iç ilişkisine bağlı olarak rücu talebinin vekalet, vekaletsiz iş görme veya sebepsiz zenginleşmeye dayanması da söz konusu olabilmektedir¹². Çalışmamızda kefilin asıl borçluya rücu incelendiğinden kapsamı aşmamak amacıyla TBK m. 587 hükmü ile düzenlenen birlikte kefilin rücu hakkı¹³ kapsam dışı bırakılmıştır.

¹ 29.04.1926 tarihli ve 359 sayılı Resmî Gazete.

² BİLGE, Necip: “Kefilin Mesuliyetinin Şumulu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1956, Cilt 13, Sayı 1 (Mesuliyet), s. 94; TANDOĞAN, Haluk: *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt II*, 5. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s. 693.

³ 04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmî Gazete.

⁴ ÖZEN, Burak: *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017 (Kefalet), s. 57 vd.; AKİPEK ÖCAL, Şebnem: “Kefalet Sözleşmesi”, (Ed.) ÖZ, Turgut: *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 846.

⁵ YILMAZ, Merve: “Türk Borçlar Kanunu’na Göre Kefalet Sözleşmesinin Geçerlilik Şartları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2011, Cilt 1, Sayı 7 (Geçerlilik Şartları), s. 4; AKİPEK ÖCAL, s. 846; GÜMÜŞ, Mustafa Alper: *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Kısa Ders Kitabı, 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2022 (2022), s. 512.

⁶ ÖZEN, *Kefalet*, s. 57 vd.; AKİPEK ÖCAL, s. 846.

⁷ GRASSINGER, Gülçin Elçin: “Kefalet Sözleşmesinde Kefil ile Asıl Borçlu Arasındaki Hukuki İlişki”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1996, Cilt 55, Sayı 1-2, s. 389 vd.

⁸ YILMAZ, Ejder: *Hukuk Sözlüğü*, 2. Baskı, Yorum Matbaacılık-Yayıncılık, Ankara, 1982, s. 402; MUTLU, Latif: *Hukuk Sözlüğü*, Akademi İstanbul Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 277.

⁹ NOMER, Haluk N.: “Halefiyet ile Rücu Hakkı Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1997, Cilt 55, Sayı 3, s. 248.

¹⁰ KILIÇOĞLU, Ahmet M.: *Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979, s. 13; NOMER, s. 248.

¹¹ KILIÇOĞLU, s. 13; BİLGE, Necip: “Kefilin Alacaklıya Halef Olmasından Doğan Bazı Meseleler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1954, Cilt 11, Sayı 1 (Halef), s. 282; REİSOĞLU, Seza: “Kefilin Rücu ile İlgili Meseleler”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 1961, Cilt 1, Sayı 4 (Kefilin Rücu), s. 467; NOMER, s. 248; REİSOĞLU, Seza: *Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Kefalet*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1992 (Kefalet), s. 271; ÖZEN, *Kefalet*, s. 497, 499.

¹² WIDMER LÜCHINGER, Corinne / OSER, David (Hrsg.): *Basler Kommentar Obligationenrecht I*, 6. Baskı, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2020 (Yazar, BSK OR), Art. 507 N. 2; KILIÇOĞLU, s. 13, 16; NOMER, s. 248.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. YILDIRIR, Efe Can: *Birlikte Kefalet*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 172 vd.

I. KEFİLİN RÜCUUNUN KAYNAKLARI

Kefilin asıl borçlu yüzünden katlanmak zorunda kaldığı ekonomik yükün asıl borçludan talep edilmesine dayanan rücu hakkı, iç ilişkiye dayanan (özel) ve halefiyete dayanan (genel) rücu hakkı olarak iki farklı hukuki kurum olarak karşımıza çıkmaktadır^{14,15}.

Kefilin asıl borçluya aralarındaki temel ilişkiye dayanarak rücu hakkını kullanması “*kefilin özel (iç ilişkiye dayalı) rücu hakkı*” olarak adlandırılmaktadır¹⁶. Kefilin, TBK m. 596 hükmü gereğince halefiyet ilkesine dayalı rücu hakkını kullanması ise “*kefilin genel (halefiyete dayalı) rücu hakkı*” olarak isimlendirilir¹⁷.

A. İç İlişkiye Dayanan (Özel) Rücu Hakkı

Kefalet sözleşmesinin tarafları, asıl borç ilişkisinde alacaklı sıfatını taşıyan kimse ve asıl borçluya kişisel teminat veren kefildir¹⁸. Temel sebebi asıl borca ilişkin teminat sağlamak olsa da asıl borçlu sözleşmenin tarafı değildir ve kefalet sözleşmesinin yapılması için borçlunun onayı aranmamaktadır¹⁹. Asıl borçlu kefalet sözleşmesinin tarafı olmadığından, asıl borçlu ve kefil arasındaki ilişki de kefalet sözleşmesine dayanmamaktadır. Asıl borçlu ile kefil arasındaki ilişkiyi nitelendirmek, rücu hakkının kaynaklarının tespiti bakımından önem arz eder²⁰.

Çoğunlukla asıl borçlunun kefilden talebi üzerine alacaklı ile kefil arasında kefalet sözleşmesi gündeme gelmektedir. Asıl borçlu ile kefil arasındaki ilişki çoğu zaman hatır ilişkisine dayanmakta ve bu da kefil ile asıl borçlu arasında vekalet ilişkisinin ortaya çıkması sonucuna yol açmaktadır²¹. Esas borçlunun talebiyle kefil olmayı kabul eden kişi, bu fiiliyle esas borçlunun bir işini görmeyi üstlenmektedir. Bu durumda kefil, asıl borçlunun vekili olarak yükümlülük altına girer²².

İç ilişkinin vekalet sözleşmesi olması hâlinde, kefilin iç ilişkiye dayanan rücu talebinin kapsamı ve içeriği TBK m. 510 hükmü ışığında belirlenir ve kefilin vekaletin ifası için gereken giderler asıl borçlu tarafından karşılanmalıdır²³.

Kefilin asıl borçlunun bilgisi dışında kefalet sözleşmesine taraf olması hâlinde vekaletsiz iş görme ilişkisi söz konusu olur²⁴. Dolayısıyla alacaklıya ödeme yapan kefilin vekaletsiz iş gören sıfatı ile yaptığı giderleri TBK m. 529 kapsamında asıl borçludan talep edilebilir²⁵.

Kefilin asıl borçluya sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde de rücu edebilmesi mümkündür²⁶. Zira kefil, borcu ifa ederek haklı bir neden olmaksızın asıl borçluyu borcundan kurtarmaktadır²⁷.

¹⁴ PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 1; BİLGE, *Halef*, s. 283; KILIÇOĞLU, s. 13.

¹⁵ Halefiyet ve rücu ilişkisi için bkz. I, B.

¹⁶ BİLGİN, Mahmut: *Kefalet ve Yargılama Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıklar*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 419; ÖZEN, *Kefalet*, s. 491.

¹⁷ PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 2; ÖZEN, *Kefalet*, s. 472.

¹⁸ TANDOĞAN, s. 693-694; EREN, Fikret: *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 759; ARAL, Fahrettin / AYRANCI, Hasan: *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri*, 15. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 563; YAVUZ, Cevdet / ACAR, Faruk / ÖZEN, Burak: *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 11. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2022, s. 1524; ACAR, Özlem: *Türk Borçlar Hukukunda Müteselsil Kefalet Sözleşmesi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 7.

¹⁹ TANDOĞAN, s. 693-694; YAVUZ / ACAR / ÖZEN, s. 1524; ARAL / AYRANCI, s. 563; ACAR, s. 7.

²⁰ ÖZEN, *Kefalet*, s. 492.

²¹ DEVELİOĞLU, Hüseyin Murat: *Kefalet Sözleşmesini Düzenleyen Hükümler Işığında Bağımsız Garanti Sözleşmeleri*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 416; ÖZEN, Burak: “Kefilin Özel Rücu Talebi ve Bu Talebin Halefiyete Dayanan (Genel) Rücu Talebiyle İlişkisi”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, Cilt II, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010 (Özel Rücu), s. 1469.

²² REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 467.

²³ BİLGE, *Halef*, s. 282; ÖZEN, *Kefalet*, s. 492-493; GRASSINGER, s. 400.

²⁴ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 271; REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 467; GRASSINGER, s. 400; ÖZEN, *Özel Rücu*, s. 1469; ÖZEN, *Kefalet*, s. 495; DEVELİOĞLU, s. 416; ÖZEN, *Özel Rücu*, s. 1463.

²⁵ BİLGE, *Halef*, s. 282; REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 271; ÖZEN, *Kefalet*, s. 497.

²⁶ BİLGE, *Halef*, s. 282; REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 467; REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 271; ARAL / AYRANCI, s. 601; YAVUZ / ACAR / ÖZEN, s. 1601; ÖZEN, *Kefalet*, s. 497, 499. Özen, asıl borçlu ile kefil arasında vekalet veya vekaletsiz iş görme türünden bir ilişkinin bulunduğu söylenemiyorsa sebepsiz zenginleşme ilişkisinin gündeme gelebileceğini öne sürmektedir.

²⁷ REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 467; REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 271.

Sebepsiz zenginleşme ilişkisi kefilin alacaklıya ödeme yaptığı anda kurulur ve bu ilişkinin kurulmasıyla birlikte sebepsiz zenginleşmeye dayanan talebini asıl borçluya karşı ileri sürebilir²⁸. Diğer bir deyişle kefilin rücu talebinin kaynağı sebepsiz zenginleşmedir²⁹. Belirtmek gerekir ki kefilin alacaklıyı tatminiyle ortaya çıkan halefiyet ile sebepsiz zenginleşme hususunu karıştırmamak gerekir. Aşağıda rücu hakkını kaybeden kefilin durumu ele alınırken sebepsiz zenginleşmeden doğan talep ile halefiyetten doğan talebin farklı olduğu durumlar incelenmiştir.

B. Halefiyete Dayanan (Genel) Rücu Hakkı

Kefilin çoğunlukla hatır ilişkisine dayalı olarak kefalet yükümlülüğü altına girdiği göz önüne alındığında, borcu asıl borçlunun ödeyeceğine güven duyan kefil ile asıl borçlu arasında çoğu zaman rücu ilişkisine ilişkin bir anlaşma yapmamış olmaları doğal karşılanmalıdır. Beklentisi dışında asıl borcun mali yükü alacaklıya ifade bulunan kefil üzerinde kalmaktadır³⁰. Kefilin iç ilişkiye dayanan rücu hakkını kullanabilmesi, asıl borçlunun ifa kabiliyetine sahip olması ile orantılı olmakla birlikte böyle bir ihtimalde, yani asıl borçlunun bu kabiliyete sahip olması hâlinde, alacaklının kefile gitmesine gerek kalmamaktadır. Bu noktada TBK m. 596 devreye girer, halefiyet ile kefile alacağa ilişkin teminatlardan yararlanma imkânı sunarak kefilin koruyucu etki gösterir³¹.

Kefil ile asıl borçlu arasındaki iç ilişkiden bağımsız olarak TBK m. 596/I-1³² hükmü ile kefil, ayrıca alacaklının haklarına halef kılınarak kefilin koruması amaçlanmıştır³³. Kefilin borcu ödemesiyle alacaklının sahip olduğu yan haklar *ipso iure* kefile geçer³⁴. Bir başka deyişle kefil alacaklının halefi olur. Halefiyet hukuken hak sahibi olan kişinin hakkını veya tüm malvarlığını elde etmek suretiyle kişinin yerine geçmez³⁵. Kefil, alacaklıya ifade bulunduğu ölçüde, alacaklının haklarına halef olur³⁶. Borçlu, alacaklı ile olan ilişkiden kaynaklanan hususları rücu hakkını kullanan kefile karşı da ileri sürebilir³⁷.

1. Halefiyet ve Rücu İlişkisi

Halefiyet ve rücu kavramları arasındaki ilişkiye, kavramların içeriklerinin ve sınırlarının tam tespit edilememeleri sebebiyle, uzun zamandır süre gelen bir belirsizlik hâkimdir. Kavramların birbiri yerine kullanıldıkları ve doktrinde bu hususta farklı görüşler ileri sürüldüğü görülmekte; monografik eserler ile bu kavramlar incelenmektedir³⁸.

²⁸ ÖZEN, *Kefalet*, s. 497.

²⁹ REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 467; ÖZEN, *Kefalet*, s. 497.

³⁰ REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 465.

³¹ BİLGE, *Halef*, s. 282.

³² TBK m. 596/I-1: “*Kefil, alacaklıya ifade bulunduğu ölçüde, onun haklarına halef olur*”. Kefilin alacaklıya ifade bulunduğu ölçüde alacaklının haklarına halef olması, diğer teminatların kefile geçmesi sonucunu doğurur. Çalışmamızın kapsamını aşmamak amacıyla bu hususa işaret etmekle yetiniyoruz. Bkz. Yargıtay, 2. HD, T. 07.07.2014, E. 2014/13600, K. 2014/15706: “... *Kefil eda ettiği şey nispetinde alacaklının haklarında, ona halef olur (eBK. md. 496, 6098 s. TBK. md. 596/1). Genel kredi sözleşmesini ‘müşterek ve müteselsil kefil’ sıfatıyla imzalayan davalı ..., borcun bakiyesini alacaklıya ödediğine göre, ödediği tutar oranında alacaklının haklarında, ona halef olmuştur. Dolayısıyla, kefilin ödediği tutar oranında alacakla birlikte, rehin hakları da kefile geçmiştir. Alacaklı, borcu ödeyen kefile haklarını kullanmasına yarayabilecek borç senetlerini teslim etmek ve gerekli bilgileri vermekle yükümlüdür. Alacaklı, kefalet sırasında var olan veya alacak için sonradan sağlanan rehinleri ve diğer güvenceleri de kefile teslim etmek ve bunların devri için gerekli işlemleri yapmak zorundadır (6098 s. TBK. md. 592/3) ...*”. Yargıtay, 19. HD, T. 24.10.2019, E. 2019/625, K. 2019/4923.

³³ PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 2.

³⁴ PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 2.

³⁵ NÖMER, s. 243.

³⁶ Yargıtay, 19. HD, T. 13.06.2016, E. 2015/3486, K. 2016/10546: “*6098 Sayılı TBK’nın 596/1. maddesi uyarınca kefil alacaklıya ifade bulunduğu ölçüde onun haklarına halef olacağından ve böylece temlik bedeli ödendiği takdirde ipoteğin fekki imkânı doğacağından mahkemece, temlik bedeli olan 77.230.75 TL. üzerinden davalı lehine nisbi vekalet ücretine hükmedilmesi gerekirken yazılı şekilde hükmün kurulması doğru görülmemiştir*”. YAVUZ / ACAR / ÖZEN, s. 1596.

³⁷ PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507 N. 6.

³⁸ Bkz. KORKMAZ, Ekin: *Türk Borçlar Hukukunda Halefiyet*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 44-45. Yazar, çeşitli örneklerle bu kullanımlara işaret etmekte ve kendi görüşünü rücunun halefiyetten geniş kapsamlı, farklı nitelikte bir kurum olduğu yönünde açıklamaktadır.

Rücu, alacaklı veya bir üçüncü kişiden, kendisine veya başkasına ait borcu kısmen veya tamamen ifa ederek alacaklıyı tatmin eden kişinin edanın tamamını veya bir kısmını talep etmesidir³⁹. Rücu talebinin kaynakları; mevcut bir hukuki ilişki, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme, vekâletsiz işgörme ve kanunun öngördüğü özel düzenlemelerdir⁴⁰. Rücu eden ile edilen arasındaki ilişkiye dayanan rücu talebi, ifa edilen borçtan bağımsız bir taleptir⁴¹. Türk ve İsviçre hukukunda ayrıca tanımlanmayan talep, Alman hukukunda, kanuni bir tanımla, bir başkasından bir şeyi yapmasını veya yapmamasını istemek hakkı olarak düzenlenmektedir^{42,43}.

Rücu hakkının hukuki niteliği, kefilin borcunun tespit edilmesiyle açıklanabilir. Kefil asıl borçlunun borcu ifa etmemesi hâlinde bu borçtan kişisel olarak sorumlu olmayı taahhüt eden kişidir. Kefalet sözleşmesi, TBK m. 581 hükmü çerçevesinde kefilin “*alacaklıya karşı, borçlunun borcunu ifa etmesinin sonuçlarından kişisel olarak sorumlu olmayı üstlendiği sözleşme*” olarak tanımlanmaktadır. Çoğu zaman asıl borçlunun borcu para borcudur ve kefil de bu para borcu için teminat verir. Fakat asıl borçlunun borcu şahsi bir edim ise bu durumda kefilin aynen ifa ile mi tazminat ile mi sorumlu olacağı sorusu ön plana çıkmaktadır. TBK m. 581 tanımı göz önüne alındığında aynen ifadan bahsedilmediğini ifade etmek gerekir. Kefalet sözleşmesi çerçevesinde kefil asıl borç ilişkisindeki ifaya olan menfaati para borcu olarak üstlenebilir. Kefilin para borcu dışında bir borcu aynen ifa edeceği kararlaştırılmışsa kefalet sözleşmesinden farklı bir sözleşme gündeme gelir⁴⁴. Kefalet sözleşmesinden her ne kadar fer’î nitelikte bir borç olsa da kefilin kendi borcu doğmakta ve asıl borçlunun borcunu ödemesi söz konusu olmamaktadır. Bu bağlamda kefilin sorumluluğu aynen ifa değil, kefalet sözleşmesinde öngörülen azami miktar çerçevesinde tazminat borcudur. Kefilin borcunun tazminat borcu olmasından bahisle kefilin rücu hakkı da tazminat niteliği taşır. Rücu hakkını kullanan kefilin talebi, asıl alacak değil; kendi yaptığı ödeme nedeniyle uğradığı zararın tazminidir. Sözleşmeden doğan sorumlulukların denkleştirilmesi maksadıyla tanınan rücu hakkının tazminat niteliğinde kabul edilmesinin uygun olacağı ileri sürülmektedir⁴⁵. Örneğin bir ressamın bir tabloyu belirli bir günde teslim edeceğine kefil olan, alacaklıya tazminat öder ve rücu hakkını kullanırken de ressamdan rücu tarihinde hazır olan tabloyu değil, para talep eder⁴⁶. O hâlde rücu, kendisine veya başkasına ait borcu kısmen veya tamamen ifa ederek alacaklıyı tatmin eden kişinin malvarlığında meydana gelen kaybı gidermeye yönelik tazminat niteliğinde kişisel bir talep hakkıdır.

Kanuni halefiyet, bir kanun hükmü gereğince bir kişiye ait alacağın bir başkasına geçmesidir⁴⁷. Türk ve İsviçre hukukunda, TBK m. 185 ve OR Art. 166 hükümleri gereğince alacağın devri kanun gereğince gerçekleşmişse bu devir, özel bir şekle ve önceki alacaklının rızasını açıklamasına gerek olmaksızın, üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir. TBK m. 596 hükmü de bu hâllerden biri olarak görülmektedir⁴⁸.

Kefilin asıl borçluya rücuunda TBK m. 596 hükmü ile kefile kanuni halefiyet tanınmıştır. Kefilin halefiyeti ile rücu hakkı ilişkisi incelendiğinde üç görüş ile karşılaşılmaktadır. İlk görüş, temelde hale-

³⁹ NOMER, s. 248.

⁴⁰ NOMER, s. 248.

⁴¹ KILIÇOĞLU, s. 13.

⁴² BGB § 194/I.

⁴³ Talebin hukuki niteliği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip / HATEMİ, Hüseyin / SEROZAN, Rona / ARPACI, Abdülkadir: *Borçlar Hukuku Genel Bölüm I*, 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 39 vd.

⁴⁴ AKİPEK ÖCAL, s. 856.

⁴⁵ YENİCE, Özge: *Teminat Sözleşmelerinde Rücu İlişkileri*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 26; KILIÇOĞLU, s. 13; REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 209-210.

⁴⁶ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 209-210.

⁴⁷ NOMER, s. 247; KILIÇOĞLU, s. 9.

⁴⁸ HUGUENIN, Claire / MÜLLER-CHEN, Markus (Hrsg.): *CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Vertragsverhältnisse Teil 2: Arbeitsvertrag, Werkvertrag, Auftrag, GoA, Bürgschaft Art. 319-529 OR*, 3. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 2016 (Yazar, CHK OR), Art. 166 N. 6.

sebeple iç ilişkiye dayanan rücu hakkının kapsamı daha dar ise halefiyete dayanan rücu hakkı kapsamında kefilin rücu gündeme gelir. Ancak unutulmamalıdır ki kefil bu iki rücu hakkının yarışması hâlinde tercihte bulunabilecektir. Sözleşmenin kurulması aşamasında peşinen feragat etme yasağının aksine daha dar kapsamlı olan iç ilişkiye dayanan rücu hakkını tercih etmesinde bir beis yoktur.

2. Halefiyete Dayanan (Genel) Rücu Hakkının Şartları

a. Kefalet Sözleşmesinin Geçerli Olması

Genel rücu talebi yani TBK m. 596 uyarınca halefiyete dayanan rücu talebi ileri sürebilmek için ilk şart geçerli bir kefalet sözleşmesinin varlığıdır⁶⁰.

Sözleşme serbestisi ilkesi çerçevesinde TBK m. 12 hükmü, kural olarak, sözleşmeleri geçerlilik yönünden şekil şartına tabi kılmazken kefalet sözleşmesinde tarafları o sözleşme hususunda bir kez daha düşünmeye sevk etmek ve onları sözleşmenin olası risklerinden korumak amacıyla şekil şartı öngörülmüştür⁶¹. TBK m. 583/I hükmü gereğince sözleşmenin yazılı şekilde yapılması ve kefilin sorumlu olacağı azamî miktar ile kefalet tarihinin belirtilmesi geçerlilik koşuludur. Ayrıca kefilin sorumlu olduğu azamî miktarı, kefalet tarihini ve müteselsil kefil olması durumunda, bu sıfatla veya bu anlama gelen herhangi bir ifadeyle yükümlülük altına girdiğini kefalet sözleşmesinde kendi el yazısıyla belirtmesi aranmıştır. Aranan bu şekil şartlarının sağlanması ve sözleşmeye konu geçerli bir asıl borcun varlığı ile geçerli bir kefalet sözleşmesi gündeme gelir⁶².

Bir geçerlilik şartı olarak asıl borcun geçerli olması, “Asıl borç” başlığı taşıyan TBK m. 582/I-1’de “*Kefalet sözleşmesi, mevcut ve geçerli bir borç için yapılabilir.*” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Asıl borç bulunmuyorsa ferî nitelikte bir borç olan kefalet hüküm doğurmaz⁶³. Asıl borcun kaynağının hangi hukuki ilişki olduğu önem arz etmez, geçerli bir borcun doğması aranır. Asıl borcun kaynağının sözleşme, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme veya kanundan doğan borç olması mümkündür. Zira kefil, alacaklının uğrayacağı zararı tazmin yükümlülüğünü üstlenmektedir⁶⁴. TBK m. 582/II⁶⁵ hükmü gereğince, yanılma veya ehliyetsizlik sebebiyle borçlunun sorumlu olmadığı veya zamanlaşımına uğramış borca kefil olan kişi ancak yükümlülük altına girdiği sırada, sözleşmeyi sakatlayan eksikliği biliyorsa kefalet sorumluluğu doğar⁶⁶. Kefalet ilişkisi çerçevesinde sorumlu olmadığı borcu ödeyen kefilin bu ilişki çerçevesinde rücu talebi de doğamaz⁶⁷. Kefil TBK m. 591/I hükmü çerçevesinde alacaklının sahip olduğu tüm defileri ileri sürme hakkına sahip olduğu gibi bunları ileri sürmek zorundadır. Şu kadar ki TBK m. 592/II hükmü gereğince alacaklı vazgeçmiş olsa dahi kefilin defiyi ileri sürme hakkı vardır. Bu sebeptendir ki TBK m. 592/III hükmü kefilin rücu hakkını ancak defiyi bilmeksizin ödemede bulunma hâlinde tanımıştır. Borçlunun kefilin bu defileri bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispat etmesi hâlinde kefil, defiler ileri sürülmüş olsaydı ödemedi kurtulacağı ölçüde rücu hakkını kaybeder.

⁶⁰ PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 5; VISCHER, *CHK OR*, Art. 507, N. 2; YAVUZ / ACAR / ÖZEN, s. 1597; REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 471; ÖZEN, *Kefalet*, s. 504; AYDOĞDU, Murat / KAHVECİ, Nalan: *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, İleri Kitabevi, İzmir, 2013, s. 729; GÜMÜŞ, 2022, s. 601; KÜÇÜK, Damla: “Borçluya Halefiyet”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2015, Sayı 1, s. 57.

⁶¹ Yargıtay, HGK, T. 15.12.2004, E. 2004/13-761, K. 2014/708: “Sözleşme serbestisi ilkesini benimseyen ve kural olarak sözleşmeleri geçerlilik yönünden şekil (biçim) koşuluna tabi tutmayan Borçlar Kanunu’nun, bazı sözleşmelerin geçerliliğini şekle bağlamasındaki temel nedenin, tarafları o sözleşme konusunda bir kez daha, etraflıca düşünmeye sevk etmek ve böylece onları sözleşmenin doğurması muhtemel risklerden korumak olduğu...”.

⁶² REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 471.

⁶³ REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 471; AKİPEK ÖCAL, s. 857..

⁶⁴ AKİPEK ÖCAL, s. 857.

⁶⁵ TBK m. 582/II: “Yanılma veya ehliyetsizlik sebebiyle borçlunun sorumlu olmadığı bir borç için kişisel güvence veren kişi, yükümlülük altına girdiği sırada, sözleşmeyi sakatlayan eksikliği biliyorsa, kefaletle ilgili kanun hükümlerine göre sorumlu olur. Aynı kural, borçlu yönünden zamanlaşımına uğramış bir borca kefil olan kişi hakkında da uygulanır.”.

⁶⁶ PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 5; VISCHER, *CHK OR*, Art. 507, N. 10; TANDOĞAN, s. 722-723; YILMAZ, *Geçerlilik Şartları*, s. 75.

⁶⁷ PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 5.

Kefalet sözleşmesinin geçerliliği, asıl borçlunun bilgisi dâhilinde yapılmaya veya asıl borçlunun rızasına bağlı olmadığından rücu hakkının kullanılması da bunlara bağlı değildir⁶⁸.

Geçerli bir kefalet sözleşmesi olduğunu sanarak alacaklıya ödemede bulunan kefilin bu düşüncesinde yanılması ve kefalet sözleşmesinin geçersiz olması hâlinde rücu hakkını ileri sürmesi söz konusu olamaz. Kefilin iyi niyeti rücu hakkının doğumu için yeterli değildir; gerçekten geçerli bir kefalet sözleşmesinin varlığı gerekir⁶⁹. Vurgulamak gerekir ki bu şart, genel rücu hakkı için aranmış olup bu şartların yokluğu vekalet, vekaletsiz iş görme ve sebepsiz zenginleşme hükümlerine başvurmak yönünden bir engel teşkil etmemektedir⁷⁰.

Tarafların kefalet olarak isimlendirdikleri sözleşmenin farklı bir teminat sözleşmesi olduğu durumda TBK m. 596 devreye girmeyecek ve halefiyete dayanan rücu talebi ileri sürülemez⁷¹.

b. Kefilin Alacaklıyı Tatmin Etmesi

Yalnızca geçerli bir sözleşmesinin varlığı rücu hakkının doğumu için yeterli olmamakta, kefilin alacaklıyı tatmin etmiş olması da aranmaktadır⁷². Hukuki açıdan geçerli bir ifaya yol açması gereken kefilin edimi ile alacaklı tatmin edilebilir. Bu bir ödeme, ifa ikamesi veya borcu sona erdiren sebeplerden biri olabilir⁷³. Kefilin kendisine ait malvarlığını kullanarak alacaklıyı tatmin etmesi hâlinde halefiyet gerçekleşir⁷⁴. Kefalet sözleşmesinden doğan yükümlülüğün ifası niteliği taşıyan bir edimde bulunmalı; bağışlama veya ödünç kastı ile hareket etmemelidir⁷⁵. Ödeme yaptığını ispat yükü kefilde iken⁷⁶ bağışlama niyetinin varlığını ispat yükü asıl borçluya aittir⁷⁷.

Alacaklının tatmin edilmesi, kefalet sözleşmesinin çeşitli şekillerde ifası mümkün olabilir. Kefilin bir miktar para ödemesi, hem kefalet sözleşmesinden doğan borcunun ifası hem de alacaklıyı tatmin etmesi neticesini doğurur⁷⁸. Kefil, yalnızca para ödeyerek değil, ifa yerine edim ile veya yenileme ve takas gibi yollar ile de alacaklıyı tatmin edebilir⁷⁹. İfa uğruna edim hâlinde ise edimin verilmesi anında değil, edimin paraya çevrilmesi anında ve çevrilebildiği ölçüde alacaklının tatmin edildiğinden söz edilebilir⁸⁰. Fakat alacaklının bağışlama kastı ile kefilin ibra ettiği hâllerde kefilin asıl borçluya rücu mümkün olmaz⁸¹.

⁶⁸ ÖZEN, *Kefalet*, s. 504.

⁶⁹ ÖZEN, *Kefalet*, s. 504.

⁷⁰ ARAL / AYRANCI, s. 601; ÖZEN, *Kefalet*, s. 504.

⁷¹ REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 473; ÖZEN, *Kefalet*, s. 504.

⁷² VISCHER, *CHK OR*, Art. 507, N. 2; KILIÇOĞLU, s. 80; YAVUZ / ACAR / ÖZEN, s. 1597; KÜÇÜK, s. 57.

⁷³ GÜMÜŞ, 2022, s. 602.

⁷⁴ ÖZEN, *Kefalet*, s. 506.

⁷⁵ KRAUSKOPF / STUBER, *OFK OR*, Art. 507, N. 3; REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 474; ÖZEN, *Kefalet*, s. 505.

⁷⁶ Yargıtay, 13. HD, T. 01.10.2012, E. 2012/11524 K. 2012/21578: "... Davacı, davalının Halkbank ve ...bank'tan kullandığı kredilere kefil olduğunu, kredi taksitlerinin ödenmemesi üzerine 19.000 TL kredi borcunu ödediğini belirterek kefil sıfatı ile ödediği bu miktarın davalıdan tahsili istemiyle eldeki davayı açmış, delil olarak da ödemeye ilişkin makbuz asıllarını dosyaya sunmuştur. Taraflar arasındaki uyumsuzluk davacı tarafından dosyaya asılları ibraz edilen makbuzlardaki ödemelerin kimin tarafından yapıldığı hususundadır. Mahkemece, davacının ibraz ettiği makbuzlarda davacının isminin olmaması nedeniyle ödemelerin davacı tarafından yapılmadığı varsayımı ile davacının 3.250,00 TL ödemede bulunduğunu belirten bilirkişi raporuna itibar edilerek davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Davalının adı yazılı ödeme makbuzları davacının elindedir ve onun tarafından ibraz edilmiştir. Davacının ibraz ettiği bir kısım makbuz asıllarında paranın davacı tarafından yatırıldığına dair bir açıklama yoktur. Ancak, makbuz asılları ödemeye karine teşkil eder. Davalının, makbuz asıllarının davacının elinde bulunuş nedeni hakkında da her hangi bir beyanı ve bu yolda bir açıklaması bulunmamasına göre, mahkemece davacı tarafından ibraz edilen 6 adet makbuz asıllarındaki 15.371,93 TL'lik ödeme miktarı da dikkate alınarak sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir. ..."

⁷⁷ Yargıtay, 3. HD, T. 23.11.2009, E. 2009/17605 K. 2009/18908: "... Bir başka deyişle, kefil böyle bir dava ve talepte bulunabilmesi için öncelikle kefil olunan borcun eda edildiğini kanıtlamak zorundadır..." (Lexpera, ET: 11.04.2023).

⁷⁸ ÖZEN, *Kefalet*, s. 505.

⁷⁹ REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 473; YAVUZ / ACAR / ÖZEN, s. 1597; EREN, s. 789; ÖZEN, *Kefalet*, s. 505.

⁸⁰ ÖZEN, *Kefalet*, s. 505.

⁸¹ KRAUSKOPF / STUBER, *OFK OR*, Art. 507, N. 3; PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 5; ARAL / AYRANCI, s. 602.

Alacaklının kefilin edimini kabulden kaçınması hâlinde TBK m. 593/II’de yer alan “*Alacaklı haklı bir sebep olmaksızın ödemeyi kabul etmekten kaçınırsa, kefil borcundan kurtulur; birlikte müteselsil kefalette ise, kefillerin sorumluluğu kendilerine düşen pay miktarınca azalır.*” şeklindeki hüküm çerçevesinde kefilin borçtan kurtulması söz konusudur. Fakat bu sonuç her zaman kefilin çıkarına hizmet etmeyebilir. Böyle bir durumda kefil tevdi yoluna giderek alacaklının haklarına halef olabilmelidir⁸².

c. Kefilin Asıl Borçluya Rücu Hakkına Sahip Olması

Halefiyete dayanan rücu hakkını kullanmak isteyen kefilin bu hakkı haiz olması gerekir⁸³. Halefiyete dayanan rücu hakkının tanınmadığı hâller ve kefilin rücu hakkını kaybedeceği hâller bu hakkın kullanılmasını engeller⁸⁴.

Borçlunun yanılma veya ehliyetsizlik sebebiyle sorumlu olmadığı bir borç için kefalet verilmesi⁸⁵, zamanaşımına uğramış borç için kefalet verilmesi veya kumar veya bahisten doğan borç için kefalet verilmesi hâllerinde halefiyete dayanan rücu hakkı TBK m. 596/VI hükmü çerçevesinde tanınmamıştır⁸⁶. Ancak TBK m. 582/II hükmü gereğince yanılma veya ehliyetsizlik sebebiyle borçlunun sorumlu olmadığı bir borç veya zamanaşımına uğramış bir borç için kişisel güvence veren kişi, yükümlülük altına girdiği sırada sözleşmeyi sakatlayan eksikliği biliyorsa kefaletle ilgili kanun hükümlerine göre sorumludur. TBK m. 596/VI hükmü ise kefilin zamanaşımına uğramış bir asıl borçtan sorumlu olmayı borçlunun vekili sıfatıyla üstlenmesi hâlinde asıl borçlunun, kefile karşı vekâlet sözleşmesi hükümleri uyarınca sorumlu olduğunu öngörmektedir.

Ehliyetsiz borçlunun yasal temsilcisinin onay vermemesi veya borçlunun yanılma sebebiyle sözleşme ile bağlı olmaması hâllerinde, asıl borç ilişkisi geçerli olmadığından, kefalet sözleşmesi de hüküm ifade etmez⁸⁷.

Asıl borçlunun talimatı olmaksızın zamanaşımına uğramış borca güvence veren kefilin rücu hakkı yoktur⁸⁸.

II. ÖZEL RÜCU HAKKI İLE GENEL RÜCU HAKKININ İLİŞKİSİ VE RÜCU HAKKININ KAPSAMI

A. Taleplerin Yarışması

Kefile tanınan iki farklı imkân olarak özel rücu ve genel rücu hakkı çerçevesinde kefil asıl borçluya talebini yöneltebilir. Hem özel rücu hakkının hem de halefiyetin gündeme gelmesi hâlinde bu iki hakkın yarışması söz konusu olur ve kefil istediği talebi seçebilir⁸⁹. Özel rücu hakkının kullanımında kefilin, asıl borçlu ile aralarında vekâlet, vekâletsiz iş görme veya sebepsiz zenginleşme şeklinde tezahür eden temel ilişkiyi ispat etmelidir. Fakat bu anlaşmanın yazılı olmasına uygulamada pek rastlanılmadığından kefilin bu ilişkiyi ispatlaması zordur⁹⁰.

⁸² ÖZEN, *Kefalet*, s. 506.

⁸³ KILIÇOĞLU, s. 81-82.

⁸⁴ Halefiyete dayanan rücu hakkının tanınmadığı hâller burada incelenmiştir. Kefilin rücu hakkını kaybedeceği hâller için bkz. III, B.

⁸⁵ PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 5.

⁸⁶ VISCHER, *CHK OR*, Art. 507, N. 10; KRAUSKOPF / STUBER, *OFK OR*, Art. 507, N. 8; TANDOĞAN, s. 724-725.

⁸⁷ VISCHER, *CHK OR*, Art. 507, N. 10; TANDOĞAN, s. 722-723.

⁸⁸ KRAUSKOPF / STUBER, *OFK OR*, Art. 507, N. 8.

⁸⁹ BİLGİN, s. 420. Yargıtay, HGK, T. 09.12.2021, E. 2017/3088, K. 2021/1641; Yargıtay, HGK, T. 14.06.2022, E. 2019/149, K. 2022/894. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da kefilin halefiyetini değerlendirirken “... Böyle bir durumda kefil isterse asıl borçlu ile arasındaki iç ilişkiye dayanarak da yaptığı ödemeyi borçluya rücu etme imkânına sahip olacaktır...” ifadelerine yer vermektedir. Aksi yönde bkz. BİLGE, *Halef*, s. 283. Bu görüşe göre kefilin halefiyetinin, kefile borçluya karşı tanınan rücu hakkının daha kolay gerçekleştirilmesi için vasıta olmaktan öte bir amacı yoktur.

⁹⁰ BİLGİN, s. 420.

TBK m. 596/I⁹¹ hükmü gereğince halefiyete dayanan rücu hakkı ve TBK m. 596/III⁹² hükmü çerçevesinde tarafların iç ilişkisine dayalı rücu hakkı arasında bir öncelik ilişkisi bulunmamaktadır. Kefilin bu iki haktan istediğine başvurması mümkündür; şu kadar ki taleplerden birinin reddedilmiş olması hâlinde diğerine başvurabilir⁹³. Ancak iki imkânın aynı anda olması hâlinde eğer kapsamları da aynı ise her iki imkâna birlikte başvurabilmesi mümkün değildir⁹⁴. Kapsamlarının farklılık arz etmesi hâlinde ise iki imkânın birbirini tamamlayıcı şekilde kullanılmasının önünde bir engel bulunmamaktadır⁹⁵. Her iki imkânın kullanımı, iki kez rücu hakkı tahsili anlamına gelmemelidir zira birinden sonuç alınması ile diğeri son bulur⁹⁶.

Doktrinde özel rücu talebinin genel rücu talebini aşabileceği ancak genel rücu talebinin özel rücu talebini aşamayacağı görüşü savunulmaktadır⁹⁷. Özel rücu talebinin genel rücu talebini aşabileceğine katılmakla birlikte genel rücu talebinin özel rücu talebini aşmayacağı görüşüne katılmaya imkân yoktur. Zira kefilin TBK m. 596 hükmüyle düzenlenen halefiyeten peşinen feragat etmesi mümkün değildir⁹⁸. Taraflar iç ilişkide rücu düzenlerken kapsamı TBK m. 596 hükmü kapsamında daha dar bir rücu öngörmekteyse bu yasak kapsamında bu hükmün geçersiz olması gerekir. Ancak unutulmamalıdır ki peşinen feragat etmesi yasak olan kefilin, rücu hakkı doğduktan sonra bu haktan feragat etmesi mümkündür.

B. Farklılıkları

Farklı hukuki temellere dayanan genel rücu hakkı ve özel rücu hakkının koşulları birbirinden farklıdır. Genel rücu hakkı geçerli bir kefalet sözleşmesi çerçevesinde alacaklıyı tatmin eden kefilin yaptığı ödeme çerçevesinde kanunen alacaklıya halef olması ilkesine dayanır. Özel rücu hakkı ise asıl borçlu ile kefil arasındaki iç ilişki çerçevesinde bir ödeme yapılmasını gerektirir⁹⁹. Bir başka deyişle genel rücu hakkında halefiyet ilkesi doğrultusunda alacaklının haklarına halef olarak devam eden bir hak elde eden kefil, özel rücu hakkında kefalet sözleşmesine dayanmayan yeni bir hak elde eder¹⁰⁰.

Genel rücu talebinde geçerli bir kefalet sözleşmesi çerçevesinde tatmin ettiği ölçüde alacaklıyı tatmin ettiğini ispatlaması gereken kefil, özel rücu talebinde alacaklıyı tatmin etmemiş dahi olsa yaptığı giderleri isteyebilecektir¹⁰¹. Özel rücu hakkı, meydana gelen kaybı gidermeye yönelik tazminat niteliğinde talep hakkı¹⁰² iken genel rücu hakkı alacaklının sahip olduğu alacak hakkının kefile geçmesi ile süren tazminat niteliğinde kişisel bir talep hakkıdır¹⁰³.

Özel rücu hakkı, hak sahibi üzerinde doğan bağımsız yeni bir hak olduğundan, hak sahibinin şahsında doğduğu anda muaccel olurken genel rücu hakkında yeni bir hak doğmayıp halefiyet ile geçtiğinden muacceliyet kefilin değil alacaklının şahsında gerçekleşir¹⁰⁴. Genel rücu hakkında, halefiyet kuralları gereği, alacaklı için işleyen zamanaşımının kefil bakımından devam etmesi beklenir. Bu du-

⁹¹ TBK m. 596/I: “Kefil, alacaklıya ifada bulunduğu ölçüde, onun haklarına halef olur. Kefil, bu hakları asıl borç muaccel olunca kullanabilir”.

⁹² TBK m. 596/III: “Kefil ile asıl borçlu arasındaki hukuki ilişkiden doğan istem ve defiler saklıdır”.

⁹³ REİSOĞLU, *Kefilin Rücu*, s. 469.

⁹⁴ ÖZEN, *Kefalet*, s. 482.

⁹⁵ ÖZEN, *Kefalet*, s. 482-483.

⁹⁶ ÖZEN, *Kefalet*, s. 482-483; ÖZEN, *Özel Rücu*, s. 1453-1455.

⁹⁷ ÖZEN, *Kefalet*, s. 484.

⁹⁸ Bkz. III, A.

⁹⁹ ÖZEN, *Kefalet*, s. 488.

¹⁰⁰ KILIÇOĞLU, s. 14.

¹⁰¹ TEKELİOĞLU, Numan: “Kefalet Sözleşmesinde Kefilin Rücu Hakkı”, *Leges Hukuk Dergisi*, 2015, Cilt 7, Sayı 62, s. 44.

¹⁰² KILIÇOĞLU, s. 13.

¹⁰³ Yargıtay, HGK, T. 23.02.2000; E. 2000/4-103, K. 2000/124 (Lexpera, ET: 03.04.2023).

¹⁰⁴ ÖZEN, *Kefalet*, s. 490.

rumun mantıksal bir neticesi olarak, özel rücu hakkı ve genel rücu hakkı bakımından farklı zamanaşım sürelerinin işlenmesi beklentisi oluşur. Ancak TBK m. 596/V¹⁰⁵ hükmü gereğince genel rücu hakkında da -tıpkı özel rücu hakkında olduğu gibi- alacaklının hakkından bağımsız olarak zamanaşımı süresi kefilin alacaklıya ifade bulunduğu andan itibaren işlemeye başlar¹⁰⁶.

C. Rücu Hakkının İç İlişkiye Dayanan Rücu Hakkı Bakımından Kapsamı

Birinin bir başkasının borcu için o kişi ile anlaşarak kefil olması hâlinde vekalet ilişkisi kurulur. Kişi asıl borçlunun haberi olmaksızın kefil olduğunda vekaletsiz iş görme gündeme gelir. Kefil ile asıl borçlu arasındaki ilişkinin vekalet veya vekaletsiz iş görme niteliği taşımadığı hâllerde ise sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulama alanı bulur¹⁰⁷. İç ilişkiye dayanan rücu hakkının kapsamı belirlenirken esas olan, asıl borçlunun elde ettiği menfaat değil, kefilin malvarlığında meydana gelen eksilmedir¹⁰⁸.

İç ilişkiye dayanan rücu hakkının doğması için tarafların vekalet sözleşmesi akdetmiş olmaları tek başına yeterli değildir. Vekilin kefil sıfatıyla alacaklıya ödemede bulunması veya bir zarara uğraması hâlinde vekalet ilişkisi çerçevesinde asıl borçludan talepte bulunması mümkündür¹⁰⁹.

Kefil, vekalet ilişkisi çerçevesinde bağımsız bir rücu hakkına sahipse de rücu hakkını kullanabilmesi özenli vekil gibi hareket etmesine bağlıdır¹¹⁰. Bu sebeple kefil, ödeme yapmadan önce esas borçluya başvurarak bilgi almalı; defî ve itiraz fark etmeksizin borçlunun alacaklıya karşı sahip olduğu savunmaları ve varsa takas hakkının bulunup bulunmadığını öğrenmelidir¹¹¹.

Kefilin iç ilişkiye dayanan rücu talebinin kapsamına yapılan giderlerin karşılanması talebi, faize ilişkin talep ve zararın tazmini talebi girer. Üstlenilen borçlardan kurtarılmaya ilişkin talep her ne kadar TBK m. 510/I hükmünde yer almaktaysa da kefalet sözleşmesinin ruhuna aykırı olduğundan uygulama alanı bulamaz.

Yapılan giderlerin karşılanması talebinin kapsam ve içeriği, taraflar arasındaki iç ilişkinin vekalet sözleşmesi olması hâlinde TBK m. 510 hükmü çerçevesinde belirlenir. Kefil, ilk olarak, yaptığı ödemeyi asıl borçludan talep edebilir. Bunun yanı sıra kefilin asıl borçlunun menfaatinin bir gereği olarak dava açılmasına yol açması hâlinde alacaklının açmış olduğu davanın yargılama giderleri veya geçerlilik şartı olmadığı hâlde alacaklının talebiyle resmi şekilde yapılan kefalet sözleşmesi için yapılan noter giderleri gibi yan giderler de TBK m. 510/I kapsamında talep edilebilir¹¹².

Taraflar arasındaki iç ilişkinin vekaletsiz iş görme ilişkisi olması hâlinde yapılan giderlerin karşılanması talebi TBK m. 529 hükmüne dayanır. Zorunlu ve durumun gereğine uygun olarak objektif bir ölçü çerçevesinde yararlı gider olarak nitelendirilebilecek yararlı giderler bu kapsamda talep edilebilir¹¹³.

Borçlunun malvarlığına etkisi ne olursa olsun gerek vekalet sözleşmesi gerekse vekaletsiz iş görme bakımından kefilin mali kaybının miktarı iç ilişkiye dayanan rücu talebinin tespitinde esas alınır¹¹⁴.

¹⁰⁵ TBK m. 596/V: “Kefilin rücu hakkına ilişkin zamanaşımı, kefilin alacaklıya ifade bulunduğu anda işlemeye başlar.”.

¹⁰⁶ Bkz. III, C.

¹⁰⁷ BİLGE, *Halef*, s. 281; ÖZEN, *Kefalet*, s. 491; YENİCE, s. 67-68.

¹⁰⁸ REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 470.

¹⁰⁹ ÖZEN, *Kefalet*, s. 492.

¹¹⁰ ÖZEN, *Kefalet*, s. 492-493.

¹¹¹ ÖZEN, *Kefalet*, s. 493.

¹¹² ÖZEN, *Kefalet*, s. 498-499.

¹¹³ ÖZEN, *Kefalet*, s. 499.

¹¹⁴ ÖZEN, *Kefalet*, s. 499.

Taraflar arasında vekalet veya vekaletsiz iş görme ilişkisi bulunmuyorsa bu durumda, esas borçlunun hukuk alanına müdahalede bulunan kefilin mali kaybı gözetilmeksizin, esas borçlunun zenginleşme miktarı iç ilişkiye dayanan rücu talebinde belirleyici olur. Zenginleşme anı, kefilin alacaklıya ödeme yaptığı an değil, özel rücu talebinin borçluya yöneltildiği andır. Bu belirleme sayesinde, kefilin yaptığı ödeme borçlunun mali durumunda bir iyileşmeye sebep olmuş ve bu etkinin özel rücu talebi anında devam ediyor olması aranır¹¹⁵.

Kefilin borçluya yönelteceği özel rücu talebinin kapsamında TBK m. 510 veya m. 539 hükmü çerçevesinde faize ilişkin talep de yer bulur. Kefil, kural olarak, yasal faiz talep edebileceği de alacaklıya ödeme yapabilmek için yüksek faizle kredi kullanmak zorunda kalması gibi bir durumun varlığında bu orandaki faizi borçludan talep edebilir¹¹⁶. Kefil, yapılan giderler kapsamında ana borca ilişkin işlemiş ve birikmiş faiz ödemesinde bulunmak zorunda kalmışsa bu faiz giderleri için de rücu hakkı kapsamında faiz talep edebilir. Bu talep, faize faiz yürütülmesi kapsamında değerlendirilmez¹¹⁷.

Vekalet veren, asıl borçlunun kusuru ile ortaya çıkan zarar TBK m. 510/II kapsamında talep edilebilir. Vekaletsiz iş görmede TBK m. 529 kapsamında zararın tazmini hâkimin takdir yetkisine bağlıdır. Asıl borçlunun kusuru olmasa dahi hâkim zararın ödenmesi yönünde karar verebilir¹¹⁸.

Taraflar, kefilin özel rücu talebinin kapsamını genişletebilir veya sınırlandırabilir ve hatta tamamen ortadan kaldıracakları¹¹⁹. Ancak yapacakları anlaşma genel rücu hakkını kısıtlayıcı nitelik taşıyamaz.

D. Rücu Hakkının Halefiyete Dayanan Rücu Hakkı Bakımından Kapsamı

1. Genel Olarak

Rücu hakkının kapsamı, kefilin sorumluluğunun kapsamı çerçevesinde belirlenir. Kefil, asıl borçlunun talep edebileceği kapsamda talepte bulunabilir¹²⁰. Kefilin sorumluluğunun kapsamı TBK m. 589'da ortaya koyulur:

“Kefil, her durumda kefalet sözleşmesinde belirtilen azamî miktara kadar sorumludur.

Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa kefil, belirtilen azamî miktarla sınırlı olmak üzere, aşağıdakilerden sorumludur:

1. *Asıl borç ile borçlunun kusur veya temerrüdünün yasal sonuçları.*
2. *Alacaklının, kefile, onun borcu ödeyerek yapılımlarını önleyebileceği uygun bir zaman önce bildirmesi koşuluyla, borçluya karşı yönelttiği takip ve davaların masrafları ile gerektiğinde rehinlerin kefile tesliminin ve rehin haklarının devrinin sebep olduğu masraflar.*
3. *İşlemiş bir yıllık ve işlemekte olan yıla ait akdî faizler ile gerektiğinde tahvil karşılığında ödünç verilen anaparanın işlemiş bir yıllık ve işlemekte olan yıla ait faizleri.*

Sözleşmede açıkça kararlaştırılmamışsa kefil, borçlunun sadece kefalet sözleşmesinin kurulmasından sonraki borçlarından sorumludur.

Kefilin, asıl borç ilişkisinin hükümsüz hâle gelmesinin sebep olduğu zarardan ve ceza koşulundan sorumlu olacağına ilişkin anlaşmalar kesin olarak hükümsüzdür.”

¹¹⁵ ÖZEN, *Kefalet*, s. 500.

¹¹⁶ ÖZEN, *Kefalet*, s. 500-501.

¹¹⁷ ÖZEN, *Kefalet*, s. 501.

¹¹⁸ ÖZEN, *Kefalet*, s. 501-502.

¹¹⁹ ÖZEN, *Kefalet*, s. 503.

¹²⁰ KÜÇÜK, s. 70.

Hüküm altına alındığı üzere, kefilin sorumluluğu üstlendiği azami miktarı geçemez. eBK döneminden farklı ve İsviçre hukuku ile uyumlu olarak kefilin sorumluluğunun azami miktarı geçemeyeceği hususuna hükümde yer verilmiştir¹²¹. Kefilin ilişkinin başında sorumlu olduğu azami tutarın net olması, sonradan doğabilecek masraflar karşısında kefilin korunması anlamına gelir¹²².

2. Asıl Borç

Kefil rücu hakkını kullanırken, kendisinin ödemek durumunda kaldığı asıl borcu talep eder. Bu sebeple kefilin sorumluluğu bağlamında asıl borcun ele alınması rücu edilecek asıl borcun kapsamının belirlenmesi için önem taşır. Kefilin sorumluluğunun kapsamına öncelikle asıl borç girer¹²³. Kefilin kefalet sözleşmesi ile yükümlülük altına girdiği tutar, asıl borcun tamamı olmak zorunda değildir; borcun bir kısmına da kefil olunabilir¹²⁴. Kefaletin ferî niteliği gereği, kefilin sorumluluğu da borcun varlığına bağlıdır. Asıl borcun azalması ile kefilin sorumluluğu da aynı nispette azalır ve asıl borcun ortadan kalkması ile ortadan kalkar¹²⁵.

Asıl borcun miktarı belirlenirken borç tutarının veya ifa edilen tutarın esas alınacağı düşünülebilir. Kural olarak asıl borç; borcun itibari değeri değil, rücu hakkı sahibinin alacaklıyı tatmin etmek için ifa ettiği tutardır¹²⁶. İfa yerine daha az değerli edim ile alacaklı tatmin edildiğinde borç sona ereceğinden rücu hakkının kapsamının belirlenmesinde esas alınacak değer de borcun nominal değeri değil, bu değer olur¹²⁷.

Alacaklı tarafından yasal takibe konu edilen asıl borcun üzerinde bir miktarı ödeyen müteselsil borçlulardan biri rücu hakkını kullanırken kapsamın belirlenmesinde, davanın diğer müteselsil borçlulara ihbar edilip edilmediği ve takibe uğrayıp da aleyhine hüküm elde edilen müteselsil borçlunun davayı kaybetmekte ağır kusuru bulunup bulunmadığı göz önünde bulundurulur¹²⁸.

3. Asıl Borçlunun Kusuru veya Temerrüdünün Yasal Sonuçları

Asıl borçlunun kusuru veya temerrüdünün yasal sonuçlarından kefilin sorumlu olacağı TBK m. 589/II-1'de hüküm altına alınmıştır. Hükümün de açıkça düzenlediği üzere bu sorumluluk, kanundan doğan sonuçlara ilişkindir ve sözleşmeden doğan sonuçları kapsamaz¹²⁹. Sözleşme görüşmelerinden doğan zararlar da bu sorumluluk kapsamında değildir¹³⁰. Tarafların sözleşmede kararlaştırdıkları cezai şarttan kefilin sorumlu olması söz konusu değilken cezai şart özel bir kanunda öngörülmüşse kefil bu cezai şarttan sorumlu olur¹³¹. Kamu özel iş birliği projeleri çerçevesinde, konuya ilişkin mevzuatta yer alan cezai şartın varlığı hâli örnek gösterilebilir.

¹²¹ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 154; TANDOĞAN, s. 779; ÖZEN, Burak: *Kefalet Sözleşmesi, Özellikler-Kuruluşu-Türleri*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008 (2008), s. 107; YENER, Mehmet: "Kefilin Sorumluluğunun Kapsamı ve 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ile Yapılan Değişiklikler", *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 2012, Cilt 4, Sayı 7, s. 108. İsviçre hukuku için bkz. HONSELL, Heinrich (Hrsg.): *Kurzkommentar Obligationenrecht*, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2014 (Yazar, Kurzkommentar), ZELGER, *Kurzkommentar*, Art. 499; PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 499.

¹²² PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 499, N. 1.

¹²³ EREN, s. 781; ŞAHAN, Gökhan: *Kefalet Sözleşmesinin Sona Ermesi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 55.

¹²⁴ EREN, s. 781; ŞAHAN, s. 55.

¹²⁵ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 156; ÖZEN, 2008, s. 97; ACAR, s. 11; AYDOĞDU / KAHVECİ, s. 701.

¹²⁶ AKINTÜRK, Turgut: *Müteselsil Borçluluk*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1971, s. 216; CANYÜREK, Murat: *Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişkiler*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2003, s. 122; KARAHASAN, Mustafa Reşit: *Sorumluluk ve Tazminat Hukuku*, Cilt 2, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1989, s. 1086; TEKİNAY, S. Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 8. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 318.

¹²⁷ AKINTÜRK, s. 216; CANYÜREK, s. 123; KARAHASAN, s. 1086.

¹²⁸ CANYÜREK, s. 123-124; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 318.

¹²⁹ TANDOĞAN, s. 775; EREN, s. 782; ŞAHAN, s. 56.

¹³⁰ TANDOĞAN, s. 776; EREN, s. 782.

¹³¹ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 161; OLGAC, Senai: *Kefalet*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1978, s. 30; TANDOĞAN, s. 775, dn. 2; BİLGE, *Mesuliyet*, s. 119-120; ŞAHAN, s. 56.

Kefilin sorumluluğu müspet zarara ilişkindir ve borç her ne sebeple olursa olsun sona erdiğinde kefilin sorumluluğu sona erer¹³². Bu sebeple menfi zarar sebebiyle kefile başvurulması, kural olarak, mümkün değilse de kefalet sözleşmesi ile menfi zararın ve cezai şartın da kefilin sorumluluğu kapsamına alınması mümkündür¹³³.

Kefil TBK m. 589 gereği asıl borçlunun kusurlu davranışlarından doğan yasal sonuçlardan sorumlu tutulmuştur. Borçlunun kusursuz sorumluluğunu gerektiren hâllerde kefilin sorumluluğu doğmaz¹³⁴.

Temerrüdün yasal sonuçlarından da sorumlu tutulan kefil; borcun geç ifasından doğan zararlar, temerrüdün meydana gelmesinden sonra oluşan hasarlardan, para borcu söz konusu ise faizinden ve diğer zararlardan sorumlu olur¹³⁵.

4. Faiz

İsviçre hukukunda olduğu gibi hukukumuzda da kefil, alacaklı ile asıl borçlu arasındaki sözleşmede anapara faizi ödenmesi hususu kararlaştırılmış ise bu anapara faizinden sorumludur¹³⁶.

Kefil, TBK m. 589/II'de "İşlemiş bir yıllık ve işlemekte olan yıla ait akdi faizler" şeklinde ifade edildiği üzere, akdi faizden sorumludur; burada anılan faiz temerrüt faizi değildir¹³⁷. Para borçlarındaki akdi faizlerin temerrüt faizine dönüşmesi temerrüt tarihi itibarıyla gerçekleşir¹³⁸. Temerrüt faizinden sorumluluk açısından doktrinde "temerrüde düşüldüğünü bilme" kriteri getirilmiştir. Şöyle ki borçlulardan birinin temerrüde düşürüldüğünü bilmelerine rağmen borcu ifa etmeyen diğer borçlulara, alacaklıya ödenen temerrüt faizi için rücu edilebilirken borçları daha sonraki bir tarihte muacceliyet kazanacak diğer borçlulara rücu edilemez¹³⁹.

İşlemiş ve işlemekte olan faizlerin başlangıç tarihinin vade tarihi olarak anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir¹⁴⁰.

Emredici nitelik taşımayan TBK m. 589/II hükmünden ayrılarak tarafların, kefalet sözleşmesinde, kefilin işlemiş ve işleyecek tüm faizlerden sorumlu olacağını kararlaştırmaları mümkündür¹⁴¹.

5. Masraflar

Kefilin asıl borçludan talep edebileceği masraflar, borçludan kaynaklanan masraflar ve kefilin kaynaklanan masraflar olarak ikiye ayrılabilir. Borçludan kaynaklanan masraflar TBK m. 589 hükmü gereğince kefilin sorumluluğuna dâhil edildiğinden kefil, sorumlu olduğu TBK m. 589'da belirtilen bu masraflar için ödeme yaptığı tutar nispetinde halefiyetten yararlanır. Kefil yalnızca alacaklının kefilin talepte bulunduğu sırada mevcudiyetini devam ettiren esas borç tutarını değil, esas borçla bağlantılı olarak yapmış olduğu masrafları da gerek genel rücu gerekse özel rücu kapsamında talep edebilir¹⁴². Avukatlık ücreti, icra giderleri ve faizi de rücu hakkı kapsamındadır¹⁴³.

¹³² REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 161; TANDOĞAN, s. 775; OLGAÇ, s. 50; BİLGE, *Mesuliyet*, s. 119; EREN, s. 782.

¹³³ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 162; TANDOĞAN, s. 775; EREN, s. 782; AYDOĞDU / KAHVECİ, s. 719.

¹³⁴ TANDOĞAN, s. 776; EREN, s. 782; ŞAHAN, s. 56.

¹³⁵ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 162; BİLGE, *Mesuliyet*, s. 144; EREN, s. 782.

¹³⁶ ZERGEL, *Kurzkommentar*, Art. 499, N. 5; AKINTÜRK, s. 216; EREN, s. 781; CANYÜREK, s. 124; KARAHASAN, s. 1088; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 318. Aynı yönde bkz. Yargıtay, 4. HD, T. 24.1.1980, E. 1980/10103, K. 1980/703 (naklen: KARAHASAN, s. 1088).

¹³⁷ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 163-164; YILMAZ, Merve: "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Kefalet Sözleşmesinde Kefilin Sorumluluğunun Kapsamı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2011, Sayı 97, s. 166.

¹³⁸ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 163-164; OLGAÇ, s. 30.

¹³⁹ AKINTÜRK, s. 216; CANYÜREK, s. 124; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 318.

¹⁴⁰ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 164; OLGAÇ, s. 30; BİLGE, *Mesuliyet*, s. 149 vd.; ŞAHAN, s. 58.

¹⁴¹ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 165; OLGAÇ, s. 31; BİLGE, *Mesuliyet*, s. 150; ARAL / AYRANCI, s. 589; EREN, s. 781. Yargıtay, 15. HD, T. 22.05.1979, E. 1979/1092, K. 1979/1217 (ŞAHAN, s. 59, dph. 221).

¹⁴² ÖZEN, *Kefalet*, s. 499, 508.

¹⁴³ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 163; OLGAÇ, s. 31; BİLGE, *Mesuliyet*, s. 145-146; EREN, s. 783; KARAHASAN, s. 1088.

Kefilden kaynaklanan masraflar, kefilin kendisinin alacaklı tarafından davaya açılmasına yol açması hâlidir. Alacaklının kefile dava açması hâlinde doğacak dava masraflarının rücu hakkı kapsamına girip girmeyeceğinin belirlenmesi gerekir. Masrafların rücu hakkı kapsamına dâhil olup olmadığı belirlenirken esas alınacak ölçüt, masrafların esas borçlunun menfaatinin gözetilmesi için gerekli olup olmadığıdır¹⁴⁴. Kefil, alacaklının menfaatinin gözetilmesi için davaya muhatap oluyorsa bu dava çerçevesinde yapılan giderleri, özel rücu talebi çerçevesinde asıl borçludan talep edebilir¹⁴⁵. Borçlunun menfaatinin gözetilmesi maksadından bağımsız olarak kendisine dava açılmasına yol açan kefilin bu dava için yaptığı masraflar rücu hakkı kapsamında değildir¹⁴⁶.

III. RÜCU HAKKININ TABİ OLDUĞU ZAMANAŞIMI, RUCU HAKKINDAN VAZGEÇME, RÜCU HAKKININ KAYBI

A. Rücu Hakkından Vazgeçme

Kefilin halefiyet hakkından peşin olarak vazgeçmesi TBK m. 582/III¹⁴⁷ hükmü gereğince yasaklanmıştır. Kefalet sözleşmesi kurulurken kefilin rücu hakkından feragat etmesi mümkün değildir; ayrıca kefalet sözleşmesinde değişiklik yapılarak da kefilin halefiyetten yararlanamayacağı kararlaştırılmaz¹⁴⁸. Özellikle alacaklının kredi kuruluşu olması hâlinde, alacağın tamamı ödenmeden rücu hakkının bulunmadığı yönünde öngörülen hükümler geçersizdir¹⁴⁹. Kefilin kanunun emredici hükümlerine aykırı bu hükümlerin geçersizliğini ileri sürmesi hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilemez¹⁵⁰. Ancak rücu hakkının doğumundan sonra kefilin bu hakkı kullanmaması mümkündür¹⁵¹. Borç muaccel olduğunda halefiyete dayanan rücu hakkının derhâl kullanılabilmesini engelleyen anlaşmalar geçerli değildir. Alacaklı tatmin oluncaya kadar kefilin rücu hakkından vazgeçtiğine ilişkin sözleşme kefilin bağlamaz¹⁵². Doktrinde aksi yönde, her ne kadar kefil ile alacaklı arasındaki rücu hakkının kullanımını engelleyici veya sınırlayıcı nitelikteki sözleşmeler geçersizse de kefil ve esaslı borçlunun rücu hakkını engelleyen anlaşmaları geçerli olarak yapabilmelerinin mümkün olduğu görüşü de savunulmaktadır¹⁵³.

B. Rücu Hakkının Kaybı

1. Genel Olarak

Rücu hakkı genel rücu ve özel rücu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrım çerçevesinde özel rücu hakkı da iç ilişkiden kaynaklanan sebeplerle sona erebilir. Ayrıca TBK m. 592/III ve m. 597/II'de yer alan koşulların varlığı hâlinde kefilin rücu hakkını asıl borçlunun zararına sebep olacak şekilde kullanmasını engellemek maksadıyla rücu hakkı sona ermektedir¹⁵⁴.

¹⁴⁴ ÖZEN, *Kefalet*, s. 499.

¹⁴⁵ ÖZEN, *Kefalet*, s. 499.

¹⁴⁶ ÖZEN, *Kefalet*, s. 499. Yargıtay, 4. HD, T. 12.06.1978, E. 1978/5882, K. 1978/7829: “Davacı, adam kullanan sıfatıyla 3. kişiye ödediği paranın haleflik arasında rücu tahsilini istediğine ve davalı önceki davada davaya dâhil bulunmadığına göre, iadenin kapsamı: Davacının mahkum olup ödediği para ile kendisi hakkında açılan davanın sonunda verilen hükmün kesinleşmesine kadar işleyecek faiz ve önceki davada hükmedilen avukatlık parası ve yargılama giderlerinden ibarettir. Kendi kusurlu davranışı ile işin icraya düşmesine yol açan davacı, kendi savsaması sonunda yapılmış icra giderlerini ve hükmün kesinleşmesinden sonra geçen sürenin faizini isteyemez. Çünkü anılan giderlerle davalının eylemi arasında uygun sebep sonuç bağı yoktur. O halde mahkemece yapılacak iş, icra giderleri ile hükmün kesinleşmesinden sonra işlemiş olan faizlere ilişkin bölümün hesaplanıp reddine karar vermektir. Anılan ilkelere aykırı düşüncelerle isteğin tümünün hüküm altına alınmış bulunması usul ve yasaya aykırıdır.”.

¹⁴⁷ TBK m. 582/III: “Kanundan aksi anlaşılmadıkça kefil, bu bölümde kendisine tanınan haklardan önceden feragat edemez”.

¹⁴⁸ VISCHER, *CHK OR*, Art. 507, N. 1; PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 4; REİSOĞLU, *Kefalet Hukuku*, s. 226; REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 216; TANDOĞAN, s. 789; EREN, s. 789; GRASSINGER, s. 405; REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 498-499; ÖZEN, *Kefalet*, s. 543; AYDOĞDU / KAHVECİ, s. 701; GÜMÜŞ, 2022, s. 601.

¹⁴⁹ PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 4.

¹⁵⁰ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 217.

¹⁵¹ GRASSINGER, s. 405; REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 217.

¹⁵² PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 4; ÖZEN, *Kefalet*, s. 543.

¹⁵³ ÖZEN, *Kefalet*, s. 543; ÖZEN, *Özel Rücu*, s. 1466.

¹⁵⁴ ÖZEN, *Kefalet*, s. 544.

Halefiyetin bir sonucu olarak kanun koyucu asıl borçluya rücu edebilmesi için kefilin birtakım yükümlülükleri yerine getirmesi şartı öngörmüştür. Asıl borçluyu korumayı hedefleyen bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi rücu hakkının kaybı sonucunu doğururken bu hususu ispat yükü asıl borçlu üzerinde bırakılmıştır¹⁵⁵.

2. Rücu Hakkının Kaybedileceği Hâller

a. Asıl Borçluya Ait Defilerin Kefil Tarafından İleri Sürülmemesi

Kefil, TBK m. 591/I-1 hükmü gereğince asıl borçluya veya mirasçılara ait tüm defileri ileri sürme yükümlülüğü altındadır. Asıl borçlu, kendisine ait savunma imkânları ileri sürülmüş olsaydı kefilin borcun ifasından kısmen veya tamamen kurtulma olanağının bulunduğu hususunu ispatlamalıdır¹⁵⁶. Bu yükümlülüğü yerine getirmemesi hâlinde kefil, TBK m. 591/III¹⁵⁷ hükmü çerçevesinde rücu hakkını kaybeder. Kefilin sorumluluğunun ferî niteliğinin bir sonucu olarak asıl borçlu veya mirasçılarının sahip olduğu savunma imkânlarını kullanmak, kefil için hem bir hak hem de yükümlülüktür¹⁵⁸. Ancak kefilin alacaklıyla kişisel ilişkisinden doğan savunma sebeplerini ileri sürme yetkisi varsa da bunları ileri sürme yükümlülüğü bulunmamaktadır¹⁵⁹. Kefil ile asıl borçlu arasındaki defiler de alacaklıya karşı ileri sürülemez¹⁶⁰.

Bahse konu hüküm “defi” ifadesi kullanmaktaysa da itiraz hakları da ileri sürülmediği takdirde kefilin rücu hakkını kaldıracağından bu ifadeyi savunma imkânları olarak anlamak gerektiği kabul edilmektedir¹⁶¹.

Defilerin ileri sürülmesi, esas itibarıyla, borcu sona erdirici nitelikteki defiler yönünden önem arz etmektedir. Zira ileri sürülme defisi sebebiyle, sona erebilecek bir borç ifa edilmekte, bu sebeple de rücu hakkının ortadan kalkması gündeme gelmektedir¹⁶². Ancak ifayı erteleyici nitelikteki defilerin ileri sürülmemesi hâlinde borç defisi ileri sürülse de sona ermeyeceğinden, rücu hakkı da sona ermez; yalnızca ileri sürülme defisi ancak ifayı erteleyen süre boyunca askıda kalır¹⁶³.

Kefilin söz konusu defileri bilmesi veya bilmesi gerekmesi hâllerinin asıl borçlu tarafından ispat edilmesi durumunda, defileri ileri sürmeyen kefil ileri sürmediği defiler ölçüsünde rücu hakkını kaybeder¹⁶⁴. Kefilin rücu hakkını kaybı ile sonuçlanan kusurlu davranışının ortaya çıkmasının önlenmesi için asıl borçluya da kefilin aydınlatma külfeti getirilmiştir. Asıl borçlu, kefilin sahip olduğu savunmalar hakkında bilgilendirmekle yükümlüdür¹⁶⁵. Aydınlatma yükümlülüğü kapsamına asıl borcu sona erdirici nitelik taşıyan asıl borcun geçerli olarak doğmadığı veya sonradan kısmen veya tamamen ortadan kalktığına ilişkin savunmalar girmektedir¹⁶⁶. Başka bir ifadeyle borcun doğumu, geçerliliği, dava edilebilmeleri ve hükümleri ile ilgili savunmalar bu kapsamda değerlendirilir¹⁶⁷.

¹⁵⁵ ÖZEN, *Kefalet*, s. 543.

¹⁵⁶ GRASSINGER, s. 408.

¹⁵⁷ TBK m. 591/III: “Kefil, asıl borçluya ait defilerin varlığını bilmeksizin ödemede bulunursa, rücu hakkına sahip olur. Buna karşılık asıl borçlu, kefilin bu defileri bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispat ederse kefil, bunlar ileri sürülmüş olsaydı ödemeden kurtulacağı ölçüde rücu hakkını kaybeder.”

¹⁵⁸ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 168; OLGAÇ, s. 41; ÖZEN, *Kefalet*, s. 543.

¹⁵⁹ TANDOĞAN, s. 783-784; ÖZEN, *Kefalet*, s. 549; AYAN, Serkan: *Kefalet Sözleşmesinde Kefilin Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 377.

¹⁶⁰ AYAN, s. 377.

¹⁶¹ REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 169; ÖZEN, *Kefalet*, s. 545.

¹⁶² GRASSINGER, s. 406-407; ŞAHAN, s. 69.

¹⁶³ ÖZEN, *Kefalet*, s. 546; REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 219; TANDOĞAN, s. 782.

¹⁶⁴ ÖZEN, *Kefalet*, s. 546.

¹⁶⁵ ÖZEN, *Kefalet*, s. 548.

¹⁶⁶ TANDOĞAN, s. 781.

¹⁶⁷ REİSOĞLU, *Kefilin Rücu*, s. 494.

Asıl borçlunun, geçerli bir borcun doğmaması sebebiyle borçtan kurtulma imkânını kefile haber vermemesinin bir sonucu olarak kefil alacaklıyı tatmin ettiyse asıl borçlu aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmediğinden kefilin rücu hakkı devam eder. Rücu hakkı, kefilin bilmesi veya bilmesi gerekmesi hâlinde ortadan kalkmakta iken aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilmediği için bilemeyen kefilin bu bilgiye ulaşmamasında kusuru bulunmamaktadır¹⁶⁸.

b. Kefilin Yaptığı Ödemeyi Asıl Borçluya Bildirmemesi

TBK m. 597¹⁶⁹ hükmü gereğince borcu ödediğini borçluya bildirmek zorunda olan kefil, bu bildirim külfetini yerine getirmemesi sonucunda asıl borçlunun mükerrer ödeme yapması hâlinde asıl borçluya rücu hakkını kaybeder. Rücu hakkını kaybetmek istemeyen kefilin kısmen veya tamamen yaptığı ödemeyi asıl borçluya bildirmesi, rücu hakkını kullanmanın bir koşulu olarak öngörülmüştür¹⁷⁰. Burada kefilin rücu hakkını muhafaza etme maksadının yanında mükerrer ifayı önleme maksadı vardır, yani alacaklının kötü niyetli olarak ikinci ödemeyi kabul etmesi hâlinde asıl borçlunun korunması hedeflenmektedir¹⁷¹.

Bildirim külfetini yerine getirmeyen kefil; rücu hakkını kaybeder, halefiyetten kaynaklanan teminatlardan yararlanamaz ve mükerrer ödeme yapılması söz konusu olduğunda alacaklı sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde sorumlu tutulur¹⁷².

Rücu hakkının ortaya çıkmasını sağlayan tüm ödemeler, faize ilişkin ödemeler de dâhil olmak üzere, kefilin bildirim yükü kapsamındadır¹⁷³. Bildirimi gerçekleştiren kefil, rücu hakkına sahip olmaya devam eder. Ancak bildirimden asıl borçlu, kefile yüklenmeyecek bir sebepten hiç haberdar olmamış veya geç haberdar olmuşsa rücu hakkının devam edip etmeyeceğine ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüş, bu durumda rücu hakkının devam edeceğini ifade ederken¹⁷⁴ diğer görüş, iyi niyetli asıl borçluyu koruyarak rizikoyu kefile yüklemekte ve rücu hakkının devam etmeyeceğini ileri sürmektedir¹⁷⁵. Devam etmeyeceğini ileri süren görüş, buna TBK m. 186¹⁷⁶ gereğince halefiyet neticesinde alacağın kefile geçtiğini bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen asıl borçlunun alacaklıya ödeme yapması neticesinde kefilin rücu talebiyle muhatap olmadan borçtan kurtulmuş sayılacağı hükmüne uygun düşmesini gerekçe göstermektedir¹⁷⁷. Bu noktada kefilin sadece bildirmekle kalmaması ve asıl borçluya ulaştığını da sağlaması, bu sonucun engellenmesi bakımından önem arz eder. Kefilin yaptığı ödemeye rağmen asıl borçlunun iyi niyetli olarak yaptığı ödemeyi kabul eden alacaklı, rücu hakkının ortadan kalkmasına yol açmakta ancak kefilin sebepsiz zenginleşme talebi ile karşı karşıya gelmektedir¹⁷⁸. Asıl borçlunun kefilin ödemesine rağmen ödeme yaptığı ihtimalde kefil, alacaklının haklarına halef olmuş ve teminatları devralmıştır fakat rücu hakkının kaybı hâlinde kefilin bu teminatları talep etmesi hakkaniyete aykırı olarak değerlendirilmektedir¹⁷⁹. Kanaatimizce kefil, bildirim yükümlülüğünü yerine getirmekle mükellef olduğundan ancak kendisine bağlı sebeplerden sorumlu-

¹⁶⁸ ÖZEN, *Kefalet*, s. 549.

¹⁶⁹ TBK m. 597: “Borcu tamamen veya kısmen ödeyen kefil, durumu borçluya bildirmek zorundadır. Kefil, bu bildirimde bulunmazsa ve ödemeyi bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen borçlu da alacaklıya ifada bulunursa, rücu hakkını kaybeder. Kefilin, alacaklıya karşı sebepsiz zenginleşmeden doğan dava hakkı saklıdır.”

¹⁷⁰ GRASSINGER, s. 410; ÖZEN, *Kefalet*, s. 550; REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 495.

¹⁷¹ REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 495.

¹⁷² REİSOĞLU, *Kefalet*, s. 204; REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 495; GRASSINGER, s. 392-393.

¹⁷³ ÖZEN, *Kefalet*, s. 550.

¹⁷⁴ TANDOĞAN, s. 790.

¹⁷⁵ ÖZEN, *Kefalet*, s. 551-552.

¹⁷⁶ TBK m. 186: “Borçlu, alacağın devredildiği, devreden veya devralan tarafından kendisine bildirilmemişse, önceki alacaklıya; alacak birkaç kez devredilmişse, son devralan yerine önceki devralanlardan birine iyiniyetle ifada bulunarak borcundan kurtulur”.

¹⁷⁷ ÖZEN, *Kefalet*, s. 551-552.

¹⁷⁸ ÖZEN, *Kefalet*, s. 551-552.

¹⁷⁹ REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 495.

dur. Kendisine bağlı olmayan sebeplerle asıl borçluya bildirim ulaşmaması hâlinde rücu hakkının sona erdiğini kabul etmek, kefilin sorumluluğunu gereksiz şekilde genişletmek sonucunu doğurur. Sebepsiz zenginleşme hükümlerine başvurmak, kefil için rücu hakkına göre dezavantajlı bir durum yaratır. Kefilin rücu hakkının varlığı ile teminatları devralması alacağına kavuşabilmesi yönünden önem arz eder. Kanun kefile bildirim yükümlülüğü yüklemiş olmasına karşın kefilin sorumluluğunu genişleten bir yorum yapmak, asıl borçluyu kefile karşı korumak anlamını taşır. Asıl borçlu ve kefil arasında menfaat dengesi gözetilecekse -ki bu görüşlerden birinin kabulü, bu anlamı taşır- kefalet ilişkisinin doğası gereği korunması gereken taraf kefiledir.

Kefilin bildirim yükünü yerine getirmediğinin ve ikinci defa ödemenin yapıldığının ve bu ödeme ile bildirim yükünün yerine getirilmemesi arasında illiyet bağının mevcut olduğunun asıl borçlu tarafından ispatlanması gerekir¹⁸⁰. Bildirim yapıldığı hususu ise kefil tarafından ispatlanmalıdır¹⁸¹.

3. Rücu Hakkını Kaybeden Kefilin Durumu

Kefilin asıl borçluya rücu hakkını kaybedeceği hâllerden biri meydana geldiğinde, kefil malvarlığında meydana gelen azalmaya katlanmak zorunda kalmaz. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere kefilin sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanması mümkündür¹⁸².

Kefil, bildiği veya bilmesi gerektiği hâlde defileri ileri sürmediği ölçüde rücu hakkını kaybeder. Asıl borcun geçersizliği veya ortadan kalmasına ilişkin defiler söz konusu ise ve buna rağmen kefil alacaklıya ödeme yaptı ise sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde alacaklıdan ödediği tutarı talep edebilir¹⁸³. Zira asıl borcun geçersizliği hâlinde kefilin de sorumluluğu bulunmayacağından olmayan borcun ifası sebebiyle sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak alacaklıdan ödeme tutarının iadesini talep edebilir¹⁸⁴.

Bildirim yükünü yerine getirmeyen kefilin bu sebeple ikinci defa ödeme yapan asıl borçluya karşı rücu hakkını kaybetmesine karşın, TBK m. 597 gereğince, sebepsiz zenginleşmeden doğan talep hakkı mevcuttur. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere kefil, hem rücu hakkını kaybeder hem de halefiyet dolaşısıyla asıl borçlu veya üçüncü kimselerin vereceği teminatlardan yararlanamaz¹⁸⁵ ancak mükerrer ödeme yapılması hâlinde alacaklıdan sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre talepte bulunabilir¹⁸⁶. Zira alacaklı kefil tarafından tatmin edilmesine rağmen asıl borçlu tarafından yapılan iyi niyetli ödemeyi kabul etmekle, halefiyetle kefile geçecek olan alacak hakkı üzerinde tasarruf yetkisi olmamasına karşın rücu hakkının kaybına yol açmakta ve kefil aleyhine sebepsiz zenginleşmektedir¹⁸⁷.

C. Rücu Hakkının Tabi Olduğu Zamanaşımı

Zamanaşımının belirlenmesinde esas alınacak hukuki ilişki, iç ilişkiye dayanan rücu hakkında taraflar arasındaki iç ilişkidir. Halefiyete dayanan rücu hakkında ise rücu hakkı alacaklının tatmin edilmesiyle doğar. Bu sebeple kefaletle dayanan rücu hakkının tabi olduğu zamanaşımı kefilin alacaklıyı tatmin ettiği anda başlar¹⁸⁸. Kefilin halef olduğu haklar, kefilin halefiyetinden kısa bir süre sonra za-

¹⁸⁰ ÖZEN, *Kefalet*, s. 552.

¹⁸¹ ÖZEN, *Kefalet*, s. 552-553.

¹⁸² ÖZEN, *Kefalet*, s. 553.

¹⁸³ ÖZEN, *Kefalet*, s. 553.

¹⁸⁴ ÖZEN, *Kefalet*, s. 553. Kefil, TBK m. 78'de aranan koşulların gerçekleşmesi neticesinde talebini ileri sürebilecektir. Kendisini borçlu sanarak borçlanılmamış edimi yerine getirdiğini ispat etmesine bağlı olarak geri istemesi mümkün olabilecektir.

¹⁸⁵ KILIÇOĞLU, s. 17.

¹⁸⁶ REİSOĞLU, *Kefilin Rücuu*, s. 495.

¹⁸⁷ ÖZEN, *Kefalet*, s. 554.

¹⁸⁸ VISCHER, *CHK OR*, Art. 507, N. 9; KRAUSKOPF / STUBER, *OFK OR*, Art. 507, N. 7; WILDHABER, Isabelle / DEDE, Sevda: *Berner Kommentar Obligationenrecht, OR 139, Die Verjährung, Art. 127-142 OR Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen*, Stämpfli Verlag, Bern, 2021, Art. 139, N. 84.

manaşımına uğrayabilir veya kefil zamaşımını kesecek bir fiili gerçekleştirmeden hemen önce zamaşımı gerçekleşebilir. Bunun gibi risklere karşı kanun koyucu kefilin korumasız bırakmış değildir. Türk ve İsviçre hukuklarında kanun koyucu zamaşımının başlangıç anını kefilin alacaklıya ifade bulunması anı olarak düzenleyerek alacaklıyı zamaşımına karşı korumuştur¹⁸⁹. Bu koruma olmasaydı, halefiyette yeni bir hak doğmayacağından, işlemeye başlamış bulunan zamaşımının devam etmesi gerekecekti¹⁹⁰.

Halefiyete dayanan kefilin rücu hakkına ilişkin olarak TBK m. 596/V¹⁹¹ hükmü ile zamaşımının başlangıç anı düzenlenmişse de özel bir zamaşımı süresi düzenlenmemiş olduğundan, genel zamaşımı süresi olan 10 yıllık süre uygulama alanı bulur¹⁹². İç ilişkiye dayanan rücu hakkında zamaşımı süresi de zamaşımı süresinin başlangıç anı da bu ilişkinin türüne göre belirlenir¹⁹³. İç ilişkinin vekalet sözleşmesi olması hâlinde, TBK m. 147/I-6 hükmü gereğince, beş yıllık zamaşımı uygulanır. Sebepsiz zenginleşme söz konusu ise TBK m. 82 hükmü çerçevesinde iki yıl ve on yıllık zamaşımı gündeme gelir. Vekaletsiz iş görmeye dayanan talep ise kefil ile asıl alacaklı arasındaki ilişkinin gerçek veya gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye niteliği taşımasına göre farklılık arz eder. Gerçek vekaletsiz işgörmeden doğan alacaklar 10 yıllık zamaşımına tabidir¹⁹⁴. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından zamaşımı süresi hakkında doktrinde iki farklı görüş bulunmaktadır. İlk görüş, TBK m. 72 veya m. 83 hükümlerine kıyasen iki yıllık kısa zaman aşımı uygulanması gerektiğini kabul etmektedir¹⁹⁵. İkinci görüşe göre ise TBK m. 146 hükmü gereğince 10 yıllık zamaşımı süresine tabidir¹⁹⁶.

Kefilin alacaklıyı tatmin etmesiyle birlikte halefiyet ilkesi gerçekleşir ve alacak yenilenerek kefile intikal eder ve bu intikal ile kefilin 10 yıllık zamaşımı süresi başlar¹⁹⁷. Kefil kısmi ifade bulunur ise kefile intikal eden kısım için rücu zamaşımı süresi işlemeye başlarken ifa edilmeyen kısım için alacaklının zamaşımı süresi işlemeye devam eder¹⁹⁸. TBK m. 593/III hükmü çerçevesinde alacaklının rızası ile veya asıl borçlunun vadeden önce borcunu ödemeye yetkili olduğu hâllerde kefilin borcun muacceliyetinden önce ifade bulunması hâlinde ise borcun zamaşımı süresinin beklenmesi gerekir¹⁹⁹.

SONUÇ

Teminat sözleşmelerinden şahsi teminat öngören kefalet sözleşmesinde kefil, bu ilişki çerçevesinde başkasının borcunu ödemeyi taahhüt etmektedir. Güven ilişkisi çerçevesinde kurulan kefalet sözleşmesinde, beklenti her ne kadar bunun yalnızca bir güvence olarak kalması ise de kefil fiilen bu mali yük ile karşı karşıya kalmaktadır. Kefilin güveni boşa çıktığında ve hukuki imkânlara başvurmamak durumunda kaldığında kefilin asıl borçluya rücuu karşımıza çıkmaktadır. Kefilin asıl borçluya rücuunda kanun koyucu halefiyete dayanan rücu hakkını öngördüğü TBK m. 596 düzenlemesiyle kefilin koruma-

¹⁸⁹ ÖZEN, *Kefalet*, s. 555.

¹⁹⁰ KILIÇOĞLU, s. 13.

¹⁹¹ TBK m. 596/V: “Kefilin rücu hakkına ilişkin zamaşımı, kefilin alacaklıya ifade bulunduğu anda işlemeye başlar”.

¹⁹² KRAUSKOPF / STUBER, *OFK OR*, Art. 507, N. 7; OLGAC, s. 128-129; GÜMÜŞ, Mustafa Alper: *Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Cilt II*, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014 (2014), s. 441; GÜMÜŞ, 2022, s. 605.

¹⁹³ GÜMÜŞ, 2014, s. 441; GÜMÜŞ, 2022, s. 605.

¹⁹⁴ YAVUZ / ACAR / ÖZEN, s. 1488.

¹⁹⁵ YAVUZ / ACAR / ÖZEN, s. 1491.

¹⁹⁶ BAŞ SÜZEL, Ece / YASAN, Candan: “Gerçek Olmayan Vekâletsiz İş Görmeye Uygulanacak Hukuk”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2016, Cilt 22, Sayı 2, s. 369.

¹⁹⁷ GÜMÜŞ, 2014, s. 442; GÜMÜŞ, 2022, s. 605.

¹⁹⁸ VISCHER, *CHK OR*, Art. 507, N. 9; PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 12; ÖZEN, *Kefalet*, s. 555.

¹⁹⁹ TANDOĞAN, s. 787; PESTALOZZI, *BSK OR*, Art. 507, N. 5.

yı amaçlamaktadır. Böylece kefile, iç ilişkiye dayanan rücu hakkında karşılaşması olası ispat problemleri ile karşılaşmadığı ikinci bir yol sunulmaktadır.

Halefiyete dayanan rücu hakkı, kanunun düzenleme şekli itibarıyla halefiyetin genel düzenlemelerinden ayrılmakta ve bu sebeple doktrinde tartışmaya yol açmaktadır. Katıldığımız görüş çerçevesinde ise kefile iç ilişkiye dayanan ve halefiyete dayanan olmak üzere iki rücu hakkı tanınmıştır. Ancak bu iki imkânın temelinde kefilin katlanmak zorunda kaldığı mali yükü tazmin etme amacı bulunduğundan, aynı kapsamda her ikisine birden başvurmak mümkün değildir. Kefilin yarışan bu iki imkândan birini seçmesi gerekir. Somut olayın özelliği gereği tamamlayıcı olarak kullanılabilmesi mümkünse bunda bir beis yoktur.

İç ilişkiye dayanan ve halefiyete dayanan rücu hakları farklı zamanaşımı sürelerine tabidir. İç ilişkiye dayanan rücu hakkında belirleyici olan iç ilişkinin hukuki niteliği iken halefiyete dayanan rücu hakkında alacaklının tatmin edilmesiyle genel zamanaşımı süresi esas alınmaktadır. Her ne kadar halefiyette, kural olarak, alacağın halefe geçiş anı yeni bir zamanaşımı başlatmaya mahir değilse de kanun koyucunun kefilin koruma saikiyle düzenlediği hüküm, zamanaşımının başlangıcını alacaklının tatmin edilmesi ve kefilin halefiyetinin doğması olarak belirlemiştir. Bu hüküm, halefiyete dayanan rücu hakkının halefiyetin genel düzenlemelerinden ayrıştığını göstermektedir.

Kefilin asıl borçluya karşı korunması amacıyla kefilin kendisine tanınan haklardan peşinen feragat edemeyeceği hükmü getirilmiştir. Öte yandan kefile asıl borçluya ait defileri ileri sürme ve yaptığı ödemeyi asıl borçluya bildirme külfeti yüklenmiştir. Kefil, kanundan doğan rücu hakkından peşinen feragat edemez ancak mali yükü üstlendikten sonra rücu hakkını kullanmayabilir. Külfetleri yerine getirmez ise rücu hakkını kullanamamakta, yalnızca asıl borçlunun sebepsiz zenginleşmesi karşısında sebepsiz zenginleşmeden doğan talebini ileri sürebilmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Özlem: *Türk Borçlar Hukukunda Müteselsil Kefalet Sözleşmesi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- AKINTÜRK, Turgut: *Müteselsil Borçluluk*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1971.
- AKİPEK ÖCAL, Şebnem: “Kefalet Sözleşmesi”, (Ed.) ÖZ, Turgut: *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- ARAL, Fahrettin / AYRANCI, Hasan: *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri*, 15. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.
- AYAN, Serkan: *Kefalet Sözleşmesinde Kefilin Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.
- AYDOĞDU, Murat / KAHVECİ, Nalan: *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, İleri Kitabevi, İzmir, 2013.
- BAŞ SÜZEL, Ece / YASAN, Candan: “Gerçek Olmayan Vekâletsiz İş Görmeye Uygulanacak Hukuk”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2016, Cilt 22, Sayı 2, s. 365-396.
- BİLGE, Necip: “Kefilin Alacaklıya Halef Olmasından Doğan Bazı Meseleler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1954, Cilt 11, Sayı 1, s. 281-295 (Halef).
- BİLGE, Necip: “Kefilin Mesuliyetinin Şumülü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1956, Cilt 13, Sayı 1, s. 86-171 (Mesuliyet).
- BİLGİN, Mahmut: *Kefalet ve Yargılama Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıklar*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.
- CANYÜREK, Murat: *Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişkiler*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2003.
- DEVELİOĞLU, Hüseyin Murat: *Kefalet Sözleşmesini Düzenleyen Hükümler Işığında Bağımsız Garanti Sözleşmeleri*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.
- EREN, Fikret: *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- GRASSINGER, Gülçin Elçin: “Kefalet Sözleşmesinde Kefil ile Asıl Borçlu Arasındaki Hukuki İlişki”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1996, Cilt 55, Sayı 1-2, s. 389-412.
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper: *Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Cilt II*, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014 (2014).
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper: *Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Kısa Ders Kitabı*, 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2022 (2022).
- HONSELL, Heinrich (Hrsg.): *Kurzkomentar Obligationenrecht*, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2014 (Yazar, Kurzkomentar).
- HUGUENIN, Claire / MÜLLER-CHEN, Markus (Hrsg.): *CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Vertragsverhältnisse Teil 2: Arbeitsvertrag, Werkvertrag, Auftrag, GoA, Bürgschaft Art. 319-529 OR*, 3. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 2016 (Yazar, CHK OR).
- KARAHASAN, Mustafa Reşit: *Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, Cilt 2*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1989.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.: *Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefîyet*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip / HATEMİ, Hüseyin / SEROZAN, Rona / ARPACI, Abdülkadir: *Borçlar Hukuku Genel Bölüm I*, 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.
- KORKMAZ, Ekin: *Türk Borçlar Hukukunda Halefîyet*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- KREN KOSTKIEWICZ, Jolanta / WOLF, Stephan (Hrsg.): *OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht*, 3. Baskı, Orell Füssli Verlag, Zürich, 2016 (Yazar, OFK OR).
- KÜÇÜK, Damla: “Borçluya Halefîyet”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2015, Sayı 1, s. 55-90.
- MUTLU, Latif: *Hukuk Sözlüğü*, Akademi İstanbul Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- NOMER, Haluk N.: “Halefîyet ile Rücu Hakkı Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortalının Rücu Hakları Bakımından Halefîyetin Rolü”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1997, Cilt 55, Sayı 3, s. 243-260.
- OLGAÇ, Senai: *Kefalet*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1978.

- ÖZEN, Burak: “Kefilin Özel Rücu Talebi ve Bu Talebin Halefiyete Dayanan (Genel) Rücu Talebiyle İlişkisi”, *Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan*, Cilt II, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 1445-1480 (Özel Rücu).
- ÖZEN, Burak: *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017 (Kefalet).
- ÖZEN, Burak: *Kefalet Sözleşmesi, Özellikler-Kuruluşu-Türleri*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008 (2008).
- REİSOĞLU, Seza: “Kefilin Rücu ile İlgili Meseleler”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 1961, Cilt 1, Sayı 4, s. 465-509 (Kefilin Rücu).
- REİSOĞLU, Seza: *Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Kefalet*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1992 (Kefalet).
- REİSOĞLU, Seza: *Türk Kefalet Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1964 (Kefalet Hukuku).
- ŞAHAN, Gökhan: *Kefalet Sözleşmesinin Sona Ermesi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.
- TANDOĞAN, Haluk: *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt II*, 5. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- TEKELİOĞLU, Numan: “Kefalet Sözleşmesinde Kefilin Rücu Hakkı”, *Leges Hukuk Dergisi*, 2015, Cilt 7, Sayı 62, s. 31-50.
- TEKİNAY, S. Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 8. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.
- WIDMER LÜCHINGER, Corinne / OSER, David (Hrsg.): *Basler Kommentar Obligationenrecht I*, 6. Baskı, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2020 (Yazar, BSK OR).
- WILDHABER, Isabelle / DEDE, Sevda: *Berner Kommentar Obligationenrecht, OR 139, Die Verjährung, Art. 127-142 OR Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen*, Stämpfli Verlag, Bern, 2021.
- YAVUZ, Cevdet / ACAR, Faruk / ÖZEN, Burak: *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 11. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2022.
- YENER, Mehmet: “Kefilin Sorumluluğunun Kapsamı ve 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ile Yapılan Değişiklikler”, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 2012, Cilt 4, Sayı 7, s. 105-114.
- YENİCE, Özge: *Teminat Sözleşmelerinde Rücu İlişkileri*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- YILDIRIR, Efe Can: *Birlikte Kefalet*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- YILMAZ, Ejder: *Hukuk Sözlüğü*, 2. Baskı, Yorum Matbaacılık-Yayıncılık, Ankara, 1982.
- YILMAZ, Merve: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Kefalet Sözleşmesinde Kefilin Sorumluluğunun Kapsamı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2011, Sayı 97, s. 155-170.
- YILMAZ, Merve: “Türk Borçlar Kanunu’na Göre Kefalet Sözleşmesinin Geçerlilik Şartları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2011, Cilt 1, Sayı 7, s. 67-92 (Geçerlilik Şartları).